UPPSALA UNIVERSITET

Juridiska institutionen
Vårterminen 2026

Examensarbete i familjerätt
30 högskolepoäng

Föräldraalienation i svenska domstolar

Betydelsen av barnets uttryckta åsikt vid misstanke om påverkan från en förälder

The significance of the child's expressed views in cases of suspected parental influence

Författare: Svea Granström
Handledare: Professor Minna Gräns

Innehållsförteckning

Begrepp och förkortningar .....

1 Inledning **1**

1.1 Bakgrund *1*

1.2 Syfte och frågeställningar *2*

1.3 Metod och material *3*

1.3.1 Rättsdogmatisk och rättsanalytisk metod 3

1.3.2 Urvalet av rättsfall 4

1.3.3 Etiska överväganden 5

1.4 Avgränsningar *5*

2 Beaktandet av barnets åsikt i vårdnadsmål **6**

2.1 Inledning *6*

2.2 Barnets bästa *7*

2.2.1 Vad är och hur bestäms barnets bästa? 7

2.2.2 Riskbedömningen 8

2.2.3 Kontaktprincipen 9

2.2.4 Kontinuitetsprincipen 10

2.3 Barnets rätt att komma till tals *11*

2.4 Utredning av barnets åsikt *12*

2.4.1 Domstolens utredningsskyldighet 12

2.4.2 Självständig eller påverkad? 14

2.5 Barnets åsikt vs. Barnets bästa *16*

2.6 Avslutande reflektioner *17*

3 Föräldraalienation **18**

3.1 Inledning *18*

3.2 Vad är föräldraalienation? *18*

3.3 Konsekvenser av föräldraalienation för barnen *19*

3.4 Metoder för att identifiera föräldraalienation *20*

3.4.1 Inledning 20

3.4.2 Identifikationskriterier för alienerade barn 21

3.4.3 Alienationsstrategier hos alienerande föräldrar 22

3.5 Debatten om föräldraalienation *23*

3.6 Sammanfattning *24*

4 Föräldraalienation i svenska domstolar **26**

4.1 Inledning *26*

4.2 De framförda påståendena om föräldraalienation *26*

4.3 Gör domstolarna en bedömning av om föräldraalienation föreligger? *29*

4.4 Gör domstolarna en påverkansbedömning? *33*

4.5 Vad gjorde att påverkan kunde bevisas eller inte uteslutas? *35*

4.6 Varför tingsrätt och hovrätt har gjort olika bedömningar i frågan om påverkan *37*

4.7 Betydelsen av konstaterad eller ej utesluten påverkan 38
4.7.1 Betydelsen för domstolens beaktande av barnets åsikt 38
4.7.2 Betydelsen för målet i övrigt 39
4.7.3 Avgörande omständigheter vid konstaterad eller ej utesluten påverkan 40

5 Avslutande slutsatser och reflektioner 43

Käll- och litteraturförteckning 45

Rättsfallsförteckning 51

Begrepp och förkortningar

Alienerande förälder (AF)	Den förälder som påverkar barnet att ta avstånd från den andra föräldern
Alienerat barn	Barn som utsätts för föräldraalienation
Barnkonventionen	FN:s konvention om barnets rättigheter
BBIC-utredning	Barns Behov I Centrum. En strukturerad utredningsmodell som används av socialtjänsten
Boendeförälder	Föräldern som barnet bor tillsammans med
FB	Föräldrabalken (1949:381)
HD	Högsta domstolen
HovR	Hovrätt
TR	Tingsrätt
Umgängesförälder	Föräldern som har eller vill ha umgänge med barnet
Utmanövrerad förälder (UF)	Den förälder som barnet tar avstånd från
VBU-utredning	Vårdnads-, boende- och umgängesutredning

1 Inledning

1.1 Bakgrund

En av barns mest grundläggande rättigheter är rätten att komma till tals och få sin åsikt beaktad i frågor som rör dem själva. Denna rättighet kommer till uttryck i såväl barnkonventionen som i den svenska föräldrabalken. Samtidigt kan ett barns vilja inte ensamt vara avgörande, utan det är de vuxna, och ytterst domstolen, som ansvarar för att beslut fattas utifrån vad som är bäst för barnet. I den processen ska barnets åsikter dock alltid tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.[1] Frågan är emellertid hur domstolen ska beakta ett barns uttryckta vilja när det samtidigt från en förälder görs gällande att viljan inte är barnets verkliga vilja utan resultatet av påverkan från den andra föräldern. Det är denna problematik som aktualiseras i vårdnadsmål där påståenden om så kallad föräldraalienation framförs.

I betänkandet *Se barnet!* från 2014 års vårdnadsutredning presenterades en genomgång av 139 tingsrättsdomar från landets alla tingsrätter. Genomgången visade att tingsrättens dom inte överensstämde med barnets inställning i 31 % av fallen där barnets vilja hade beaktats. Motiveringarna till varför barnets åsikt frångicks varierade. I 48 % av målen hänvisades det till barnets ålder och/eller mognad. I 28 % av fallen var motiveringen i stället att barnets inställning hade påverkats av en förälder. Det uppmärksammades även att barnets uttryckta inställning i vissa fall överensstämde med utgången i målet trots att tingsrätten gjorde bedömningen att barnet var påverkat.[2] Utredningen visar tydligt att påståenden om påverkan utgör en relevant faktor i vårdnadsmål och vid bedömningen av barnets bästa. Vid tiden för utredningen var det dock ovanligt att begreppet föräldraalienation aktualiserades i vårdnadstvister, men förekomsten har ökat, särskilt under senare år.[3]

Föräldraalienation är när en förälder på något sätt påverkar sitt barn till att ta avstånd från den andra föräldern, som barnet tidigare haft en fungerande relation med, utan att det

---

[1] Se nedan kapitel 2.

[2] SOU 2017:6 s. 144, 161 och 206 f.

[3] En sökning på JUNO.se på begreppet ”alienation” visar att användningen av termen har ökat markant sedan 2020, med en särskilt tydlig uppgång under senaste tre åren.

finns sakliga grunder för avståndstagandet.[4] I svensk rätt saknas en uttrycklig reglering av föräldraalienation. Fenomenet har dock uppmärksammats i forskningen och i Danmark har föräldraalienation sedan 2025 införts i familjerätten som en omständighet som särskilt ska beaktas vid bedömningen av barnets bästa.[5] Samtidigt är föräldraalienation ett omdebatterat begrepp.[6] En del av debatten ser det som psykisk barnmisshandel och menar att det bör regleras i lag, utredas och bekämpas i domstolarna.[7] Den andra sidan betraktar det däremot som en pseudovetenskap och framhåller att begreppet riskerar att missbrukas i domstolarna och därför bör förbjudas.[8] En farhåga som lyfts är att barnets uttryckta vilja inte tillmäts den betydelse som dess ålder och mognad motiverar, och att påståenden om föräldraalienation därmed kan användas för att inskränka barns rätt att komma till tals.[9] Den pågående debatten hindrar dock inte att det idag förekommer påståenden om föräldraalienation i vårdnadstvister, varför domstolarna har att pröva och ta ställning till sådana påståenden inom ramen för bedömningen av barnets bästa och den bevisning som åberopas i målet.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att undersöka hur domstolar i praktiken beaktar barns uttryckta vilja i svenska mål om vårdnad, boende och umgänge, där påståenden om föräldraalienation har framförts samt hur sådana påståenden påverkar barnets rätt att komma till tals och vilken betydelse sådana påståenden i övrigt får för utgången i målet. Detta syfte kan konkretiseras i följande frågeställningar.

- Vad avses med barnets rätt att komma till tals enligt gällande svensk rätt?
- Vilka övriga faktorer och principer, än barnets rätt att komma till tals, är relevanta enligt gällande svensk rätt i mål om vårdnad, boende och umgänge?
- Vad är föräldraalienation och hur kan det identifieras?

---

[4] Lytsy (2023) s. 21.
[5] L 66 Forslag til lov om ændring af forældreansvarsloven og lov om Familieretshuset och Lytsy (2025) s. 3.
[6] Lytsy (2023) s. 203.
[7] Se t.ex. motion 2025/26:1328 och Hertsberg & Sikström (2025-10-02) Aftonbladet.
[8] Se t.ex. motion 2025/26:2623 och Ayeb-Karlsson (2024-06-28) Göteborgs-Posten.
[9] Se t.ex. Åvall (2025) s. 260 f.

- Hur bedömer svenska domstolar barnets uttryckta vilja när en förälder påstår att barnets vilja har påverkats genom föräldraalienation?
- Vilken betydelse tillmäts barns uttryckta vilja i mål om vårdnad, boende och umgänge där påståenden om föräldraalienation förekommer?
- Vilken betydelse har konstaterad påverkan för domstolens beaktande av barnets åsikt eller annars för utgången i målet?

1.3 Metod och material

1.3.1 Rättsdogmatisk och rättsanalytisk metod

För att besvara uppsatsens syfte och frågeställningar tillämpas i detta arbete en rättsdogmatisk metod, kompletterad med ett rättsanalytiskt angreppssätt genom bland annat en kvalitativ rättsfallsanalys av underrättspraxis. Den rättsdogmatiska metoden förstås i detta arbete som en beskrivning och systematisering av gällande rätt utifrån de traditionella rättskällorna: lag, förarbeten, rättspraxis och doktrin.[10] Med stöd i dessa rättskällor utreds och redogörs för principen om barnets bästa, barnets rätt att komma till tals samt de grundläggande familjerättsliga utgångspunkter som är av betydelse för beaktandet av barnets åsikt i mål om vårdad, boende och umgänge.

Mot bakgrund av att arbetet inte enbart syftar till att fastställa gällande rätt, utan även till att utreda vad föräldraalienation är samt hur domstolar i praktiken beaktar barns vilja när påståenden om föräldraalienation förekommer, kompletteras den rättsdogmatiska metoden med ett rättsanalytiskt angreppssätt. Detta möjliggör en kritisk analys av rätten i ett vidare perspektiv samt ett beaktande av material som faller utanför de traditionella rättskällorna, däribland material från andra vetenskaper, underrättspraxis och tidningsartiklar.[11] För att undersöka hur föräldraalienation definieras och förstås i den vetenskapliga litteraturen, vilka konsekvenser fenomenet kan få för barn samt vilka kriterier och metoder som har utvecklats för att identifiera detsamma, används internationell forskning och facklitteratur på området. Vidare, i syfte att belysa den pågående debatten på området, används riksdagsmotioner, debattartiklar samt en skriftlig fråga till justitieministern med tillhörande svar. Eftersom föräldraalienation i mycket begränsad utsträckning behandlas i den rättsdogmatiska litteraturen, utgör studier av

[10] Jareborg (2004) s. 8, Kleineman (2025) s. 25 och Sandgren (2018) s. 49.
[11] Sandgren (2018) s. 50 ff.

rättsfall ett sätt att illustrera hur domstolarna hanterar sådana påståenden i den dömande praktiken. Rättsfallen används således i uppsatsen inte som rättskälla för att fastställa gällande rätt, utan som ett underlag för att belysa den praktiska tillämpningen. Rättsfallsanalysen har strukturerats med hjälp av en analysmodell där olika teman behandlas var för sig. Då arbetets omfattning och tidsramar inte möjliggör en heltäckande empirisk studie av ett större antal rättsfall har ett urval gjorts, vilket närmare redovisas i nästkommande avsnitt.

1.3.2 Urvalet av rättsfall

Urvalet till rättsfallsanalysen består av tingsrättsdomar som senare ändrades av hovrätten och där föräldraalienation och/eller alienation uttryckligen nämns i antingen tingsrättens eller hovrättens dom, eller i båda instansernas avgöranden.[12] Endast rättsfall från och med år 2021 har valts ut. Avgörandena filtrerades fram med hjälp av databasen JUNO och med sökordet ”alienation”. Detta gav totalt 15 träffar på familjerättsliga hovrättsavgöranden från de allmänna domstolarna från och med 2021.

Ett metodproblem som tidigt identifierades var att domstolar vid påståenden om föräldraalienation tycks undvika att använda själva begreppet i domskälen och i stället behandla frågan under andra benämningar, exempelvis umgängessabotage eller obehörig påverkan.[13] Detta försvårar möjligheten att identifiera avgöranden där påståenden om föräldraalienation har framförts och det kan samtidigt antas att sådan påståenden förekommit i betydligt fler än 15 mål under perioden 2021–2026. Det material som lokaliserats bedömdes dock vara tillräckligt omfattande mot bakgrund av arbetets syfte och den begränsade tidstillgången.

Genom att analysera mål där samma underlag prövats i två instanser, men med olika utfall, möjliggörs relevanta jämförelser av domstolarnas resonemang i syfte att identifiera dels vilka faktorer som enligt domstolarna anses relevanta för prövningen av påstådd föräldraalienation som sådan, dels vilken betydelse dessa påståenden får för domstolens beaktande av barnets vilja och målet i övrigt. I en mer omfattande studie hade det varit motiverat att även inkludera avgöranden där hovrätten fastställt tingsrättens dom. Avgränsningen motiveras därmed enkom av arbetsekonomiska skäl.

---

[12] Mot bakgrund av att det saknas vägledande avgöranden från HD på området är Sveriges hovrätter den högsta instans där påståenden om föräldraalienation hittills har prövats.

[13] Detta diskuteras vidare i avsnitt 4.3.

Efter att fastställda samförståndslösningar (8) samt mål där hovrätten fastställt tingsrättens dom (2) sorterats bort återstår fem mål med tillhörande avgöranden från både tingsrätt och hovrätt, sammanlagt tio domar. Samtliga rättsfall redovisas med målnummer i rättsfallsförteckningen.

1.3.3 Etiska överväganden

Rättsfallen till grund för rättsfallsanalysen utgörs av offentliga allmänna handlingar som har hämtats från JUNO.se. I analysen har målen numrerats från 1 till 5, där varje mål består av en hovrättsdom samt en tillhörande tingsrättsdom. Numreringen har gjorts av forskningsetiska skäl, i syfte att säkerställa anonymisering, men också för att underlätta för hänvisningar och struktur i framställningen. För att tillgodose skyddet för berörda parter och barn presenteras materialet på en övergripande nivå och vid citering av domskäl har uppgifter som kan hänföras till enskilda personer avidentifierats.

1.4 Avgränsningar

Uppsatsen avgränsas till att enbart behandla påståenden om föräldraalienation i mål om vårdnad, boende och umgänge. Verkställighetsmål omfattas inte av framställningen, främst med hänsyn till de processuella skillnader som föreligger. Sådana mål avser verkställighet av redan lagakraftvunna avgöranden och aktualiserar därför inte den materiella prövning av barnets bästa och barnets vilja på det sätt som behandlas i uppsatsen. Vidare avgränsas arbetet till att behandla föräldraalienation som fenomen och beteendemönster, och inte som syndrom. Således skiljs föräldraalienation från Parental Alienation Syndrome,[14] vilket inte behandlas inom ramen för uppsatsen. Avgränsningen motiveras av den begreppsliga och vetenskapliga osäkerhet som omgärdar Parental Alienation Syndrome.

[14] Begreppet myntades 1985 av psykiatrikern Richard Gardner som ett, enligt honom, medicinskt syndrom. Parental Alienation Syndrome är omdebatterat och ifrågasatt inom psykologisk och rättslig forskning och är inte heller erkänt som diagnos inom etablerade diagnostiska system. Mesta av kontroversen kring föräldraalienation är i stället kopplad till Parental Alienation Syndrome. Lytsy (2023) s. 24 och Hellblom Sjögren (2013) s. 59 ff.

2 Beaktandet av barnets åsikt i vårdnadsmål

2.1 Inledning

Barn omfattas, som alla andra, av de mänskliga rättigheterna såsom de kommer till uttryck i olika internationella instrument. Barn är dock i behov av ett särskild skydd, eftersom de har särskilda behov och intressen samt ofta en begränsad möjlighet att föra sin egen talan. Detta särskilda skydd fastställdes till slut år 1989 då FN antog barnkonventionen som helt och hållet erkänner barn som egna rättighetsbärare. Sverige ratificerade barnkonventionen 1990 som ett av de första länderna i världen.[15] Nästan 30 år senare inkorporerades konventionen i svensk rätt och gäller sedan 2020 som lag i Sverige.[16] Barnkonventionen slår bland annat fast fyra grundläggande principer som ska vara vägledande för hur övriga artiklar i konventionen ska tolkas och tillämpas. Dessa är principen om förbud mot diskriminering i artikel 2, barnets bästa i artikel 3, rätten till liv i artikel 6 och rätten att uttrycka sina åsikter i artikel 12.[17] I detta arbete är barnets bästa och barnets rätt att uttrycka sina åsikter viktiga utgångspunkter.

I förevarande kapitel redogörs för hur barns åsikter ska beaktas i svenska mål om vårdnad boende och umgänge. Inledningsvis behandlas principen om barnets bästa, dess innebörd samt de ytterligare faktorer och principer som aktualiseras vid bedömningen av vad som är bäst för barnet. Däribland behandlas riskbedömningen, kontaktprincipen och kontinuitetsprincipen. Därefter redogörs för barnets rätt att komma till tals. Vidare behandlas utredningen av barnets åsikt, domstolens utredningsskyldighet samt vilken betydelse det har om barnets uttryckta vilja är självständig eller påverkad. Avslutningsvis diskuteras den situation som kan uppkomma när barnets uttryckta vilja inte överensstämmer med vad som bedöms utgöra barnets bästa och kapitlet avslutas därefter med avslutande reflektioner.

---

[15] Singer (2024) s. 40 ff.
[16] Lag (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter.
[17] Singer (2024) s. 42 f.

2.2 Barnets bästa

2.2.1 Vad är och hur bestäms barnets bästa?

En av barnkonventionens fyra grundpelare samt den styrande principen för vårdnadsmål är principen om barnets bästa.[18] Den har ingen bestämd definition utan är en allmän och övergripande princip och rättslig målsättning om att beslut på bästa möjliga sätt ska tillgodose det enskilda barnets behov och intressen.[19] Artikel 3 i barnkonventionen föreskriver att barnets bästa ska beaktas i första hand vid alla åtgärder som rör barn. Även föräldrabalken innehåller en bestämmelse om barnets bästa och på så sätt anknyter den svenska regleringen tydligt till barnkonventionen.[20] 6 kap. 2 a § första stycket FB stadgar att barnets bästa ska vara avgörande för alla frågor om vårdnad, boende och umgänge. Således kan aldrig andra hänsyn väga tyngre, som exempelvis rättvisa mellan föräldrarna eller en förälders önskan om umgänge med barnet.[21] Lagstiftaren i Sverige har på så sätt gått steget längre än barnkonventionen genom att slå fast att barnperspektivet alltid ska ges företräde framför föräldraperspektivet.[22] Vidare består principen av flera komponenter. För det första utgör den en materiell rättighet för barnet att få sitt bästa bedömt i alla beslut som rör barnet. För det andra fungerar den som en rättslig tolkningsprincip, vilket innebär att den tolkning som bäst tillgodoser barnets bästa ska ges företräde. Slutligen, och för det tredje, har principen en processuell funktion, på så sätt att det i beslutsprocessen ska göras en bedömning av vilka positiva och negativa konsekvenser ett beslut kan få för barnet.[23] Principen om barnets bästa är därmed vägledande och avgörande i situationer där barns olika rättigheter kan framstå som oförenliga eller stå i konflikt med varandra, exempelvis rätten till umgänge och rätten till skydd mot övergrepp.[24]

Att det inte är möjligt att i lagtext närmare ange vad som utgör barnets bästa har att göra med att det måste finnas en flexibilitet.[25] Vad som anses vara bäst för barnet måste

---

[18] SOU 1997:116 s. 125 och Åvall (2025) s. 246.
[19] Rejmer (2003) s. 121, Singer (2024) s. 37 och Sjösten (2024) s. 56 f.
[20] Sjösten (2024) s. 57.
[21] Prop. 1997/98:7 s. 104, prop. 2024/25:10 s. 14 och se prop. 2005/06:99 s. 85.
[22] Rejmer & Bergman (2019) s. 80.
[23] Prop. 2017/18:186 s. 96, prop. 2024/25:10 s. 14 och CRC/C/GC/14, s. 4 p. 6.
[24] Regeringskansliet, Barnets bästa – en antologi, s. 13.
[25] Sjösten (2024) s. 58.

avgöras i varje enskilt fall utifrån en individuell bedömning.[26] Denna bedömning görs på bäst sätt genom en kombination av ett objektivt och ett subjektivt perspektiv. Ett objektivt perspektiv innebär att bedömningen bygger på vetenskap och beprövad erfarenhet om barn samt dess behov och ett subjektivt perspektiv innebär att barnet ges möjlighet att uttrycka sina åsikter och att dessa sedan beaktas i bedömningen.[27] Barnets bästa-bedömningen kan således inte separeras från barnets rätt att uttrycka sin åsikt, även om barnets vilja inte alltid sammanfaller med vad som bedöms vara barnets bästa.[28] Ytterst blir det domstolen som, med stöd av bland annat socialtjänstens utredning, gör en helhetsbedömning och avgör vad som anses vara barnets bästa.[29] Hänsyn ska då tas till alla faktorer som påverkar barnets fysiska och psykiska välmående och utveckling, på såväl kort som lång sikt.[30] Vidare är även barns grundläggande rättigheter i 6 kap. 1 § FB och barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna av betydelse vid bedömningen.[31] Det har dessutom i praxis utvecklats vissa presumtioner som domstolarna använder vid bedömningen, exempelvis att barn inte ska utsättas för förändring utan starka skäl, den så kallade kontinuitetsprincipen.[32]

2.2.2 Riskbedömningen

I 6 kap. 2 a § andra stycket FB anges vilka omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av barnets bästa. Bestämmelsen tar sikte på risken för att barnet eller någon annan i familjen utsätts för våld eller andra övergrepp, risken för att barnet olovligen förs bort eller hålls kvar samt risken för att barnet annars far illa. Bedömningen är framåtblickande och innebär att domstolen ska göra en riskbedömning.

Av förarbetena framgår att riskbedömningen ska väga tungt vid bedömningen av barnets bästa och utgångspunkten är att vårdnad, boende eller umgänge inte ska anförtros en förälder som utgör en risk för barnet.[33] Beviskravet för att risk föreligger är däremot

---

[26] Prop. 1997/98:7 s. 104, prop. 2020/21:150 s. 129, prop. 2024/25:10 s. 14 och Sjösten (2024) s. 59.
[27] Prop. 2020/21:150 s. 129, prop. 2024/25:10 s. 14, SOU 1997:116 s. 134 f., Eeklaar (2017) s. 133 ff., Schiratzki (2019) s. 41 f., Singer (2024) s. 38 f. och Sjösten (2024) s. 59.
[28] Åvall (2025) s. 247. Se vidare om när barnets åsikt inte överensstämmer med barnets bästa nedan avsnitt 2.5.
[29] Prop. 1997/98:7 s. 104, Rejmer (2003) s. 124 och Sjösten (2024) s. 59.
[30] Prop. 1997/98:7 s. 104, prop. 2020/21:150 s. 129 och Sjösten (2024) s. 59.
[31] Prop. 2020/21:150 s. 129, prop. 2024/25:10 s. 14 ff. och Sjösten (2024) s. 58. Se nedan kap. 2.2.3.
[32] Ewerlöf m.fl. (2004) s. 79. Se vidare nedan kap. 2.2.4.
[33] Prop. 2005/06:99 s. 42.

lägre ställt i vårdnadsmål jämfört med brottmål. Detta innebär att det inte behöver vara ställt utom rimligt tvivel, utan det räcker att det finns konkreta omständigheter som talar för att barnet kan fara illa.[34] Således ska påståenden om övergrepp beaktas i vårdnadsmål även om till exempel en förundersökning har lagts ned.[35] Vidare syftar riskbedömningen främst till att bedöma barnets framtida situation. Tidigare våld eller incidenter är därför viktiga vid bedömningen, men inte ensamt avgörande. Påståenden om våld och andra riskfaktorer ska utredas, men vid bedömningen måste även skyddsfaktorer beaktas, som exempelvis att det inträffade ligger långt tillbaka i tiden eller att föräldern har gått i behandling och ändrat sitt beteende.[36] I och med formuleringen ”annars far illa” går det också att utläsa att det är en kunskapsteoretiskt öppen bedömning, vilket gör att alla faktorer av betydelse ska beaktas. Om däremot ingen risk bedöms föreligga fortsätter prövningen av vad som är barnets bästa.[37]

2.2.3 Kontaktprincipen

Barnets rätt till kontakt med båda sina föräldrar är en rättighet som bland annat kommer till uttryck i artiklarna 9 och 18 i barnkonventionen och som ibland benämns kontaktprincipen.[38] Inom forskningen råder enighet om att ett av barns mest grundläggande behov är kontinuitet i relationen till sina föräldrar.[39] Undersökning visar att begränsad eller utebliven kontakt med en förälder kan påverka barnets inre utveckling negativt genom att ge barnet en bristfällig eller negativ bild av föräldern, vilket kan försvåra identifikationen med denne och underminera barnets självkänsla.[40]

I den tidigare lydelsen av 6 kap. 2 a § FB (SFS 2021:528) angavs ”barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna” som en omständighet som särskilt skulle beaktas vid bedömningen av barnets bästa. Genom lag om ändring i föräldrabalken (SFS 2024:1174), som trädde i kraft den 1 januari 2025, togs dock denna formulering bort. Lagändringen motiverades av att den tidigare lydelsen i praktiken hade kommit att tillämpas på ett sätt som kunde ge barnets behov av kontakt större tyngd än risken för att

---

[34] Prop. 1992/93:139 s. 37, Prop. 2005/06:99 s. 42, Singer (2024) s. 160 och Sjösten (2024) s. 63.
[35] Prop. 2005/06:99 s. 42.
[36] Prop. 2005/06:99 s. 42 f., Kaldal (2012) s. 543 och se t.ex. NJA 2024 s. 480 p. 27.
[37] Kaldal (2012) s. 543.
[38] Sjösten (2024) s. 143.
[39] SOU 1997:116 s. 135 f.
[40] Prop. 1990/91:8 s. 25.

barnet far illa. Lagstiftaren ville därför genom ändringen betona att riskbedömningen alltid ska vara överordnad och avgörande. Barnets behov av kontakt med båda föräldrarna utgör dock fortfarande en allmän utgångspunkt vid bedömningen av barnets bästa. Föräldrabalkens regler om vårdnad, boende och umgänge bygger nämligen på uppfattningen att barn har detta behov, vilket bland annat kommer till uttryck genom presumtionen om fortsatt gemensam vårdnad vid äktenskapsskillnad enligt 6 kap. 3 § FB och barnets rätt till umgänge med föräldern som barnet inte bor tillsammans med enligt 6 kap. 15 § FB.[41] Boendeföräldern har i dessa fall ett särskilt ansvar för att främja barnets umgänge med den andra föräldern genom att bland annat uppmuntra till kontakt.[42] Vidare ska i vårdnadstvister, om inte andra omständigheter talar för annat, vårdnaden anförtros den förälder som bäst kan tillgodose barnets behov av umgänge med den andra föräldern.[43] Att en förälder utan godtagbara skäl motverkar barnets umgänge med den andra föräldern utgör en allvarlig omsorgsbrist och kallas för umgängessabotage, vilket är något som domstolarna ska se allvarligt på.[44] Dock kan en förälders motvilja till att barnet träffar den andra föräldern vara motiverad och därför är det viktigt att domstolen i en sådan situation är lyhörd och alltid gör en självständig bedömning i det enskilda fallet.[45]

2.2.4 Kontinuitetsprincipen

Som tidigare nämnts är kontinuitetsprincipen en omständighet som många gånger beaktas vid bedömningen av barnets bästa. Principen innebär att man vid beslut bör undvika att rycka upp barn och flytta dem från deras invanda miljö, eftersom detta anses kunna vara till skada för barns utveckling. Syftet med principen är att tillgodose barnets behov av kontinuitet och stabilitet. Om en överflyttning dock bedöms innebära en tydlig långsiktig förbättring för barnet kan det behöva accepteras att den samtidigt medför en tillfällig påfrestning. Kontinuitetsprincipen finns inte lagstadgad utan har utvecklats i praxis.[46]

---

[41] Prop. 2024/25:10 s. 15 f. och se t.ex. SOU 2005:43 s. 198 ff.
[42] SOU 2005:43 s. 514.
[43] Singer (2024) s. 157 f. och se prop. 1981/82:168 s. 66 samt prop. 1982/83:165 s. 19.
[44] Prop. 1990/91:8 s. 39 f., prop. 1997/98:7 s. 61, SOU 2005:43 s. 168 och se NJA 2024 s. 480 p. 19 och 29.
[45] Prop. 1990/91:8 s. 39 f. och SOU 2005/43 s. 205.
[46] NJA 2024 s. 480 p. 21, 33 och 34, Singer (2024) s. 164 f. och Sjösten (2024) s. 143.

I rättstillämpningen blir det ofta att kontinuitetsprincipen ställs mot kontaktprincipen. Eftersom bedömningen av barnets bästa är framåtsyftande får i dessa fall en avvägning göras mellan de ofta långsiktiga fördelarna med att flytta över ett barn till en förälder som främjar barnets umgänge med den andra föräldern och de kortsiktiga nackdelarna som flytten innebär för barnet. Om kontinuitetsprincipen tillämpas alltför strikt kan det leda till att en förälder som ägnar sig åt umgängessabotage ges bättre förutsättningar för att få ensam vårdnad eller bli boendeförälder.[47]

2.3 Barnets rätt att komma till tals

En annan av barnkonventionens fyra grundläggande principer är barnets rätt att uttrycka sina åsikter i alla frågor som rör barnet. Detta ger uttryck för en syn på barn som självständiga rättssubjekt, med rätt att delta i processer som rör dem själva och med förmåga att uttrycka en egen vilja.[48] Vidare fastslås i 6 kap. 2 b § första stycket FB att barnet ska få information samt ges möjlighet att framföra sina åsikter i frågor om vårdnad, boende och umgänge. För att barnet ska kunna utöva denna rätt att komma till tals måste barnet få tydlig information om processen, vad frågan gäller och hur barnets uppgifter kan komma att användas. Denna information ska anpassas efter barnet och ges på ett sätt som barnet kan förstå.[49]

Tidigare angavs i föräldrabalken att hänsyn skulle tas till barnets *vilja*. Detta ändrades senare till barnets *åsikt* för att tydliggöra att barnet inte behöver ta ställning i specifika frågor, utan endast har en rätt att komma till tals samt att åsikten således måste beaktas även när någon tydlig inställning inte uttrycks.[50] Ändringen förväntades skydda barn från otillbörlig påverkan eller påtryckningar att ange en viss vilja.[51] I detta arbete kommer åsikt och vilja att användas synonymt.

Vidare är bestämmelsen i föräldrabalken uppdelad så att domstolen först har en skyldighet att inhämta barnets åsikt som en del av utredningsansvaret[52] och därefter, i ett

---

[47] Singer (2024) s. 164 f., Sjösten (2024) s. 143 och se t.ex. NJA 1992 s. 93, NJA 1998 s. 675 samt NJA 2024 s. 480.
[48] Singer (2024) s. 35.
[49] Prop. 2020/21:150 s. 131.
[50] Prop. 2020/21:150 s. 46 och Singer (2024) s. 36.
[51] Se SOU 2017:6 s. 308 f.
[52] Se vidare nedan avsnitt 2.4.1.

andra steg, ska bedöma vilken vikt åsikten ska tillmätas i målet.[53] I 6 kap. 2 b § andra stycket FB stadgas att barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad, vilket även överensstämmer med artikel 12 i barnkonventionen. Detta innebär generellt att större hänsyn ska tas till äldre barns åsikter i jämförelse med yngres.[54] Det är dock inte bara åldern som avgör hur mycket barn förstår av en situation och det är här mognaden kommer in. Hur moget ett barn anses vara har att göra med barnets förmåga att förstå och bedöma konsekvenserna av en viss fråga och hänsyn måste då samtidigt tas till barnets fortlöpande utveckling och förmågor.[55] Således är gränsen för när ett barns åsikt ska beaktas flytande. Sjösten framhåller dock, efter en genomgång av rättspraxis, att ett tioårigt barns vilja endast undantagsvis beaktas, att det är vanligt att elvaåringars vilja tillmäts betydelse samt att det i regel är först i undantagsfall som tolvåringars vilja inte beaktas, då oftast på grund av bristande mognad.[56] Att barnets ålder och mognad är avgörande för vilken vikt barnets åsikter tillmäts i bedömningen ger uttryck för en syn på barn som objekt i behov av vuxnas omsorg.[57]

2.4 Utredning av barnets åsikt

2.4.1 Domstolens utredningsskyldighet

Domstolen har det yttersta ansvaret för att utreda barnets åsikter, säkerställa barnets rätt till delaktighet och se till att barnets uppgifter ingår i beslutsunderlaget.[58] Enligt 6 kap. 19 § FB ska rätten se till att frågor om vårdnad, boende och umgänge blir tillräckligt utredda. Detta utgör domstolens utredningsskyldighet. Enligt andra stycket samma paragraf ska socialnämnden ges tillfälle att lämna upplysningar i dessa mål. Om domstolen anser sig behöva utredning utöver detta kan den enligt 6 kap. 19 § tredje stycket FB uppdra åt socialnämnden, eller annat organ, att utföra en VBU-utredning. Den som utför denna utredning ska, enligt 6 kap. 19 § fjärde stycket FB, om det inte är olämpligt höra barnet och redovisa barnets åsikter för rätten samt lämna förslag till beslut. Det är vidare bara i undantagsfall som det är olämpligt att under utredningen höra barnet.

---

[53] Prop. 2020/21:150 s. 130 ff. och Åvall (2025) s. 250.
[54] Sjösten (2024) s. 101 och se prop. 1994/95:224 s. 51 samt prop. 2020/21:150 s. 47, 132 och 155.
[55] Prop. 2020/21:150 s. 155 och Sjösten (2024) s. 101 f.
[56] Sjösten (2024) s. 100.
[57] Singer (2024) s. 37.
[58] Prop. 2020/21:150 s. 48, Kaldal (2010) s. 353 och Sjösten (2024) s. 362.

Det kan då handla om att barnet är särskilt känsligt eller att barnets åsikter är väldokumenterade sedan tidigare. Olämpligheten avser alltså inte barnets rätt att komma till tals, utan om det i vissa fall kan vara olämpligt att genomföra samtal med barnet. Samtidigt framgår av förarbetena att utgångspunkten vid VBU-utredningar är att barnet ska ges möjlighet att uttrycka sina åsikter genom samtal. Således är det oftast inte tillräckligt att försöka klarlägga barnets åsikter enbart genom att höra andra personer eller genom att endast ta del av tidigare dokumenterade uppgifter om vad barnet har sagt.[59] Slutligen stadgas i 6 kap. 19 § femte stycket FB att ett barn får höras inför rätten i dessa mål om särskilda skäl talar för det och det är uppenbart att barnet inte kan ta skada av det. Denna möjlighet bör dock endast användas i undantagsfall och barnet måste självt gå med på det. Barnets ålder och mognad ska också beaktas och barn under 12 år torde sällan anses tillräckligt mogna.[60]

Sammanfattningsvis vilar det yttersta ansvaret på domstolen att säkerställa att barnets rätt att komma till tals tillgodoses och att barnets åsikt blir tillräckligt utredd.[61] Syftet med sådan utredning måste givetvis vara att så långt som möjligt klarlägga vad som utgör barnets faktiska vilja.[62] I praktiken är det dock den aktör som har direkt kontakt med barnet som ansvarar för att barnet får relevant information och ges möjlighet att uttrycka sin åsikt. Detta är ofta den som genomför en VBU-utredning eller som annars lämnar upplysningar till domstolen i frågor om vårdnad, boende eller umgänge.[63] VBU-utredningarna utförda av socialtjänsten utgör oftast det underlag som ligger till grund för domstolens bedömning av barnets åsikt. I utredningen redovisar utredarna sin tolkning av barnets vilja,[64] varefter domstolen i regel gör en självständig bedömning av vad barnets vilja är med utgångspunkt i utredningsmaterialet.[65] Det är därför av stor vikt att utredningens dokumentation är tydlig och redovisar vilken information som har lämnats till barnet, vad barnet har uttryckt, vilka observationer som har gjorts, om barnet har

[59] Prop. 2020/21:150 s. 148 f.
[60] Sjösten (2024) s. 369 f.
[61] Sjösten (2024) s. 91 och jfr prop. 1981/82:168 s. 66.
[62] Se vidare nedan avsnitt 2.4.2.
[63] Sjösten (2024) s. 91 f. och 365.
[64] Se Hellblom Sjögren (2013) s. 160.
[65] Ryrstedt (2005) s. 318.

avstått från att uttala sig samt hur barnet har getts möjlighet att komma till tals.[66] Om underlaget inte är tillräckligt för att bedöma och beakta barnets åsikter, eller om det inte framgår att barnets rätt att komma till tals har tillgodosetts, bör domstolen komplettera utredningen.[67]

I betänkandet *Vårdnad – Boende – Umgänge: Barnets bästa, föräldrars ansvar* framhåller 2002 års vårdnadskommitté att domstolar i vissa fall kan tolka socialnämndens yttranden felaktigt. Detta tros bero dels på skillnader i uttryckssätt, dels på att den som lämnar yttrandet ibland uttrycker sig försiktigt för att inte riskera att påverka relationen till en förälder eller den behandling denne eventuellt genomgår. På grund av detta påtalas i betänkandet att det är oerhört viktigt att yttrandena är klara och tydliga för att domstolen ska kunna göra en korrekt riskbedömning. Om det uppstår oklarheter ska en ny kontakt tas med den som utfärdat yttrandet.[68]

Sedan 2025 finns en möjlighet för domstolen att hämta in ett sakkunnigutlåtande från en legitimerad psykolog. Rätten ska göra detta enligt 6 kap. 19 a § FB om det är nödvändigt för att bedöma risken att barnet far illa. Enligt förarbetena ska bestämmelsen tillämpas restriktivt och endast i särskilt komplicerade och svårbedömda fall. De exempel som lagstiftaren tar upp är att psykologen kan ombes att bedöma innebörden av ett barns reaktioner efter kontakt med en förälder som uppges ha varit våldsam, eller konsekvenserna för ett barn när barnet uttrycker en stark ovilja till umgänge utan att orsaken till motståndet framgår. Det förklaras även att psykologen kan föreläggas att yttra sig över exempelvis hur barnets reaktioner kan tolkas ur ett psykologiskt perspektiv, eller om det anses vara bra för barnet att återuppta kontakten med en förälder.[69]

2.4.2 Självständig eller påverkad?

Det sägs i förarbeten, offentliga utredningar och inom doktrin att om barnet har uttryckt en bestämd inställning och nått en sådan ålder och mognad att åsikten bör respekteras, att domstolen då i allmänhet bör besluta i enlighet med barnets önskan. Samtidigt påtalas att det är svårt att utreda barns verkliga vilja eller innersta önskan och att barnets uppgifter

---

[66] Sjösten (2024) s. 91 f. och 365. Hellblom Sjögren lyfter att ett problem med utredningarna är att samtalet med barnet ofta sker i närvaro av föräldern som barnet bor hos och som i de flesta fall är den föräldern som påstås utsätta barnet för föräldraalienation, se Hellblom Sjögren (2013) s. 160.

[67] Jfr Prop. 2020/21:150 s. 131 och Sjösten (2024) s. 101.

[68] SOU 2005:43 s. 206.

[69] Prop. 2024/25:10 s. 78 f. Eftersom regleringen är relativt ny var den inte i kraft när de rättsfall som analyseras i detta arbete prövades av domstolarna.

därför måste bedömas med sakkunskap samt vägas in i den helhetsbedömning som i målet ska göras av samtliga omständigheter.[70] Således påvisas en medvetenhet om att barn kan påverkas till att uttrycka eller ha en viss vilja.

I vårdnadskommitténs betänkande lyfts att det för barnet inte spelar någon roll om rädslan för eller oviljan att träffa en förälder har uppstått genom påverkan från den andra föräldern eller genom egna upplevelser. Eftersom barnets känslor och inställning är verkliga för barnet måste de tas på allvar och ett tydligt motstånd mot att träffa en förälder bör därför enligt utredarna respekteras. Det framhålls dock att om det finns misstanke om påverkan på barnets inställning måste orsakerna bakom denna utredas. Domstolen får då inte bortse från barnets vilja utan att tillräckliga utredningsåtgärder har vidtagits. Om VBU-utredningen inte anses vara tillräcklig förklaras att domstolen bör begära in en kompletterande utredning, vilken också kan förenas med särskilda riktlinjer. Barnets inställning ska således bedömas i sitt sammanhang, där det måste beaktas om åsikten ger uttryck för barnets genuina vilja eller om viljan endast är tillfällig eller präglad av hänsyn till eller rädsla för en förälder. Slutligen framhålls i betänkandet att det inte alltid är förenligt med barnets bästa att följa barnets uttryckta åsikt, även när barnet har gett uttryck för en tydligt och bestämd vilja. På så sätt måste en bedömning alltid göras av vad de olika alternativ som står till buds innebär för barnet, såväl på kort som på lång sikt.[71]

Vilka konsekvenser bör då följa om det kan konstateras att barnets vilja har påverkats av en förälder? Sjösten framhåller att domstolar i många fall utreder huruvida barnets uttryckta vilja motsvarar dess faktiska vilja och att domstolen, om så inte är fallet, kan välja att inte tillmäta barnets uttalade vilja någon betydelse.[72] I detta sammanhang betonar Schiratzki vikten av försiktighet vid tillämpningen av barnets vilja. Enligt henne bör barnets vilja inte tillmätas betydelse i situationer där barnet har utsatts för påtryckningar att välja en förälder framför den andra. Risken anses annars vara att reglerna om barnets rätt till delaktighet kan leda till att barn regelmässigt utsätts för påtryckningar att ta ställning för en viss förälder.[73]

---

[70] Se och jfr prop. 1981/82:168 s. 66, prop. 1994/95:224 s. 32 f., SOU 2020:63 s. 1726 f., Ryrstedt (2005) s. 318 och Sjösten (2024) s. 101.
[71] SOU 2005:43 s. 205 f.
[72] Sjösten (2024) s. 100.
[73] Schiratzki (1997) s. 356.

2.5 Barnets åsikt vs. Barnets bästa

FN:s barnrättskommitté betonar att artikel 3 i barnkonventionen och principen om barnets bästa inte tillämpas korrekt om kraven i artikel 12 om barnets rätt till delaktighet inte uppfylls.[74] Barnets åsikt måste därför beaktas och, som tidigare behandlats, utgör den en del av den helhetsbedömning som ska göras vid bedömningen om barnets bästa.[75] Frågan blir då vad som händer när barnets uttryckta åsikt inte överensstämmer med beslutsfattarens bedömning av vad som är bäst för barnet samt om barnets åsikt har en självständig betydelse.

Det kan inledningsvis konstateras att barnets åsikt inte endast utgör en omständighet som ska beaktas inom ramen för bedömningen av barnets bästa, utan även kan behöva beaktas fristående. Detta är en av anledningarna till att bestämmelsen om barnets rätt att komma till tals placerats i en egen paragraf i föräldrabalken. I situationer där det är svårt att avgöra vad som är bäst för barnet kan barnets åsikt därför, som en fristående och självständig omständighet, bli avgörande för domstolens beslut.[76] Singer lyfter dock att hänsynen till barnets åsikt många gånger kommer i skum undan av det som beskrivs som barnets bästa. Det förklaras att barnets uppgifter i bästa fall behandlas som en informationskälla om barnets tillvaro, men i värsta fall att barnet endast hörs formellt för att uppfylla barnkonventionens krav.[77] Det kan också ifrågasättas om beslutsfattare i praktiken inte tenderar att beakta barns åsikter främst när dessa redan ligger i linje med den övriga bedömningen.[78] Även Ryrstedt påpekar att det synes krävas att barnets åsikt stämmer överens med det som de vuxna bedömer är barnets behov för att åsikten ska få genomslagskraft. Således skulle barnets rätt till självbestämmande endast aktualiseras i den mån barnets uppfattning sammanfaller med de vuxnas bedömning av vad som är barnets bästa.[79]

---

[74] CRC/C/GC/14 s. 11 p. 43.
[75] Se ovan avsnitt 2.2.1.
[76] Prop. 1997/98:7 s. 47 och 105, Dahlstrand (2004) s. 36, Rejmer & Bergman (2019) s. 71 f. och Sjösten (2024) s. 102.
[77] Singer (2024) s. 48.
[78] Jfr Åvall (2025) s. 256.
[79] Se Ryrstedt (2005) s. 313.

2.6 Avslutande reflektioner

Avslutningsvis kan det konstateras att domstolen alltid på något sätt måste göra en självständig bedömning av vad som utgör barnets verkliga vilja i det enskilda fallet. Hur dessa bedömningar närmare går till och vilka kriterier som tillämpas är dock inte klarlagt. Detta är särskilt problematiskt ur ett kunskapsperspektiv när domstolar gör olika bedömningar trots samma faktiska underlag.[80] Ett avgörande som kan belysa och illustrera denna problematik, särskilt svårigheten att bedöma när barnets vilja kan vara påverkad, är NJA 1995 s. 398. HD konstaterar i målet att flickan, som är 13 år, har en åldersadekvat mognad och att hon genom processen klart och otvetydigt har uttryckt att hon inte vill bo med sin mamma, utan att vårdnaden i stället bör anförtros pappan. Trots att HD ifrågasätter pappans lämplighet som vårdnadshavare dömer den i enlighet med flickans vilja, eftersom detta inte bedöms medföra en bestående fara för flickans hälsa eller utveckling.[81] HD:s domskäl är kortfattade och innehåller ingen diskussion om huruvida fadern kan ha påverkat dotterns vilja. Underinstanserna gjorde emellertid en motsatt bedömning och tillerkände mamman ensam vårdad.[82] Hovrätten framhåller i sin bedömning att barnets avståndstagande från mamman saknar nyanser och skäl samt att barnet står under ett mycket starkt inflytande från pappan i sin negativa inställning till mamman. Mot denna bakgrund ifrågasätter hovrätten om barnets uttalanden verkligen återspeglar hennes egna önskemål och behov, och tillmäter därför inte hennes uttryckta vilja avgörande betydelse i målet. Avgörande blir i stället att mamman anses bäst kunna tillgodose barnets behov, däribland en fungerande kontakt med båda föräldrarna.[83]

Mot bakgrund av detta är det relevant att undersöka hur domstolar i praktiken behandlar påståenden om att barnet är påverkat av en förälder, samt om och i vilken utsträckning denna omständighet faktiskt utreds.[84] En form av sådant påverkanspåstående är att barnet är utsatt för föräldraalienation. I följande kapitel redogörs för vad föräldraalienation innebär, hur begreppet definieras, vilka konsekvenser det kan få för barnet samt hur det kan identifieras.

---

[80] Se vidare diskuterat nedan i avsnitt 4.6.
[81] NJA 1995 s. 398 på s. 405.
[82] NJA 1995 s. 398 på s. 402 och 404.
[83] NJA 1995 s. 398 på s. 403 f.
[84] Detta utreds vidare nedan i kapitel 4.

3 Föräldraalienation

3.1 Inledning

I svensk rätt saknas en uttrycklig reglering av föräldraalienation. Begreppet förekommer varken i lagtext eller i förarbeten och har inte behandlats som ett rättsligt begrepp i statliga utredningar, även om det har uppmärksammats i vissa riksdagsmotioner.[85] Samtidigt pågår en het debatt om ämnet på såväl den professionella som på den icke-professionella arenan.[86] Trots detta förekommer påståenden om föräldraalienation, antingen uttryckligen eller som fenomen, i vårdnadstvister. Det har också på senare tid blivit allt vanligare.[87]

För att kunna utreda hur påståenden om föräldraalienation behandlas i domstolarna krävs en genomgång av vad föräldraalienation är, hur det kan identifieras samt vilka konsekvenser det kan få för barnet. Dessa frågor behandlas i detta kapitel. Något kort kommer även sägas om den rådande debatten på området.

3.2 Vad är föräldraalienation?

Föräldraalienation är ett begrepp som saknar en exakt och allmänt vedertagen definition.[88] Meningsskiljaktigheterna på den professionella arenan handlar främst om hur alienation ska definieras, förstås och bemötas. De internationella experterna på området är dock överens om att denna typ av familjedynamik existerar, att barn kan bli alienerade, att vissa vuxna ägnar sig åt alienationsbeteenden och att föräldraalienation kan få förödande konsekvenser.[89] Den mest vedertagna definitionen och den som också kommer att användas i detta arbete är att den ena föräldern, medvetet eller omedvetet, påverkar ett barn att ta avstånd från den andra föräldern, som den tidigare haft en fungerande relation till, utan att det finns sakliga grunder för avståndstagandet.[90]

---

[85] Se t.ex. motion 2025/26:1328 och motion 2025/26:3135.

[86] Se Lytsy (2023) s. 213 och vidare nedan avsnitt 3.5.

[87] En sökning på JUNO.se på begreppet ”alienation” visar att användningen av termen har ökat markant sedan 2020, med en särskilt tydlig uppgång under senaste tre åren.

[88] Lytsy (2023) s. 22.

[89] Lytsy (2023) s. 203.

[90] Se tex: Bernet m.fl. (2018) s. 776, Hellblom Sjögren (2013) s. 59, Lytsy (2023) s. 21 och Törnqvist (2022) s. 315 ff.

Begreppet är könsneutralt på så sätt att både män och kvinnor kan vara den föräldern som alienerar ett barn.[91] Barn i alla åldrar kan vidare bli alienerade, men det verkar vara barn i åldern åtta till femton år som är mest sårbara. [92]

Redan här är det av stor vikt att poängtera att berättigade avståndstaganden måste skiljas från föräldraalienation. Ett berättigat avståndstagande är när ett barn tar avstånd från en förälder och har en anledning till det. Det kan exempelvis handla om fysiskt våld, sexuella övergrepp, att barnet har bevittnat våld, eller att föräldern som barnet tar avstånd ifrån har utövat sitt föräldraskap på ett olämpligt eller försumligt sätt. Om ett barn har anledning att ta avstånd från en förälder kan det aldrig handla om föräldraalienation.[93]

3.3 Konsekvenser av föräldraalienation för barnen

Tidigare i detta arbete har kontaktprincipen behandlats, det vill säga barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna. Att detta är viktigt samt att separationer och konflikter mellan föräldrar kan orsaka emotionell stress, depression och oro hos barnet är allmänt vedertaget.[94] Föräldraalienation kan sägas vara att ta steget längre och betraktas av många som en form av psykisk barnmisshandel.[95]

Lytsy kartlägger i sin forskningsöversikt vilka konsekvenser föräldraalienation kan få för barnen. För att bättre förstå vad som händer inom svårt alienerade barn används teorin om psykologisk klyvning. Detta är en försvarsmekanism där barnet, i syfte att hantera den inre konflikt och ångest som föräldraalienationen kan ge upphov till, förlorar sin naturliga ambivalens. Barnet börjar då uppfatta världen i svart och vitt, där den ena föräldern idealiseras och framställs som god medan den utmanövrerade föräldern beskrivs som ond. Förmågan att samtidigt se både positiva och negativa sidor hos respektive förälder minskar, vilket i sin tur kan påverka barnets identitetsutveckling eftersom barn ofta speglar sig i båda sina föräldrar. Detta kan leda till att barnet förnekar delar av sig själv

[91] Lytsy (2025) s. 9.
[92] Lytsy (2023) s. 128.
[93] Bernet m.fl. (2018) s. 777, Hellblom Sjögren (2013) s. 65, Lytsy (2023) s. 35 f. och Törnqvist (2022) s. 316.
[94] Se Rejmer (2003) s. 130.
[95] Se t.ex. motion 2025/26:3135, Harman m.fl. (2022) s. 1898 och Lytsy (2023) s. 101. Jfr även Danmark där föräldraalienation ses som psykiskt våld vilket kan ge böter eller fängelse upp till tre år enligt 243 § danska straffeloven, se Lytsy (2025) s. 3.

och utvecklar ett så kallat ”falskt själv” för att anpassa sig till den alienerande föräldern.[96] Föräldraalienation kan därmed leda till att barnets naturliga anknytning till den utmanövrerade föräldern försvagas, undertrycks eller bryts.[97] De kortsiktiga konsekvenserna som alienerade barn ofta drabbas av är ångest, depression, aggressivitet, dåliga skolresultat samt ät- och sömnsvårigheter. De långsiktiga konsekvenserna, som kan ses hos vuxna som varit alienerade som barn, är i stället låg självkänsla, depression, tillitsproblem och missbruk.[98] Mot denna bakgrund kan föräldraalienation förstås som mycket skadlig för barns välbefinnande. De symtom som kan uppträda hos barnet är dock inte i sig tillräckliga för att med säkerhet fastställa att det rör sig om föräldraalienation. I nästa avsnitt behandlas därför några av de metoder som i forskningen lyfts fram för att identifiera alienerade barn samt alienerande föräldrar.

3.4 Metoder för att identifiera föräldraalienation

3.4.1 Inledning

Som visats i föregående avsnitt kan föräldraalienation få långtgående konsekvenser för barn. Det är därför avgörande att sådana situationer identifieras och att domstolen, när frågan aktualiseras, gör en välgrundad bedömning av barnets bästa. Om föräldraalienation felaktigt bedöms som ett berättigat avståndstagande riskerar barnet att förlora kontakten med den utmanövrerade föräldern, samt drabbas av allvarliga kort- och långsiktiga följder. Samtidigt är det lika viktigt att inte misstolka ett berättigat avståndstagande som föräldraalienation, eftersom detta kan innebära att barnet tvingas till kontakt med en förälder som har allvarliga brister i sitt föräldraskap eller till och med utsatt barnet för övergrepp.

Till att börja med kan konstateras att det saknas en standardiserad metod för att fastställa föräldraalienation. Däremot har forskare och experter utvecklat olika identifikationskriterier för att identifiera sådana fall, men det råder ingen enighet om vilka kriterier som bör tillämpas eller i vilka sammanhang.[99] I det följande redogörs för två huvudsakliga inriktningar som ofta lyfts fram: den ena som fokuserar på kännetecken hos

[96] Bernet m.fl. (2018) s. 776 ff. och Lytsy (2023) s. 118 ff. samt där gjorda hänvisningar.
[97] Lytsy (2023) s. 116 f.
[98] Lytsy (2023) s. 102 ff. och där gjorda hänvisningar.
[99] Se Lytsy (2023) s. 65 f.

alienerade barn och den andra som betonar de strategier som alienerande föräldrar kan använda.

3.4.2 Identifikationskriterier för alienerade barn

Gardner var den första som systematiskt sammanställde kriterier för att bedöma om ett barn är alienerat och i vilken grad. Han identifierade åtta kriterier, där varje kriterium kunde förekomma i tre nivåer: mild, medelsvår och svår. Enligt teorin uppvisar endast alienerade barn alla dessa tecken. Gardners kriterier används fortfarande i stor utsträckning och återfinns, i någon form, i merparten av den professionella litteraturen på området.[100] I det följande redogörs kort för dessa kriterier. Det första kriteriet är den så kallade *förtalskampanjen*, vilket innebär att barnet konsekvent uttrycker starkt negativa uppfattningar om en förälder, nedvärderar denne och använder kränkande eller nedsättande glåpord. Det andra kriteriet avser *svaga eller ologiska motiveringar till avståndstagandet*, där barnets förklaringar framstår som svårförståeliga och oproportionerliga till den starka avvisningen. Det tredje kriteriet är *brist på ambivalens*, vilket innebär att barnet ser relationerna i svart eller vitt och saknar förmågan att uttrycka nyanserade känslor. Den alienerande föräldern idealiseras genomgående, medan den utmanövrerade föräldern uteslutande beskrivs i negativa termer. Det fjärde kriteriet, det så kallade *självständiga tänkaren-fenomenet*, innebär att barnet hävdar att dess uppfattningar är helt egna och inte påverkade av någon annan. Det femte kriteriet är *reflexivt stöd till den påstådda alienerande föräldern*, där barnet konsekvent tar den förälderns parti i alla konflikter som den har med den andre föräldern. Det sjätte kriteriet är *avsaknaden av skuldkänslor*, vilket innebär att barnet inte känner eller uttrycker någon skuld när det beter sig illa mot den utmanövrerade föräldern. Det sjunde kriteriet kallas för *lånade scenarier* och avser situationer där barnet återger berättelser eller argument som framstår som formulerade av en vuxen snarare än som egna erfarenheter. Slutligen är det åttonde kriteriet att *fientlighet sprids till den utmanövrerade förälderns släkt och närstående*, där barnet avvisar även dessa, och ibland även husdjur på den förälderns sida, utan att ha någon anledning till det.[101]

---

[100] Lytsy (2023) s. 67 f.

[101] Gardner m.fl (2006) och se Lytsy (2023) s. 67 ff. för svenska översättningar och vidare hänvisningar.

3.4.3 Alienationsstrategier hos alienerande föräldrar

Det råder internationell samsyn bland experter om att vissa föräldrar uppvisar beteenden som syftar till att försvaga, skada eller bryta barnets relation till den andra föräldern samtidigt som den egna relationen till barnet stärks. Dessa beteenden brukar benämnas alienationsstrategier.[102]

Baker och Fine har kartlagt sjutton vanligt förekommande alienationsstrategier, vilka sammanfattat presenteras i det följande. Det krävs dock inte att samtliga strategier förekommer för att föräldraalienation ska anses föreligga. Avgörande är i stället hur strategierna används samt deras intensitet, frekvens och varaktighet.[103] En alienerande förälder kan återkommande *tala nedsättande* om den utmanövrerade föräldern, *begränsa, kontrollera och lägga sig i barnets kontakt och kommunikation* med denne samt *motverka att barnet uttrycker positiva känslor eller tankar om den andra föräldern*. Om barnet ändå gör det kan den alienerande föräldern reagera genom att bli *känslomässigt otillgänglig*. Barnet lär sig därigenom att kärlek och bekräftelse från den alienerande föräldern förutsätter ett avståndstagande från den andra föräldern. En annan alienationsstrategi är att förmedla till barnet att den utmanövrerade föräldern *inte älskar barnet* eller att *föräldern är farlig*. Den alienerande föräldern kan också *involvera barnet i avvisandet,* till exempel genom att låta barnet ringa och ställa in planerat umgänge eller genom att skapa situationer där barnet *tvingas välja* den ena föräldern framför den andra. Den alienerande föräldern kan också skapa psykologisk distans mellan barnet och den utmanövrerade föräldern genom att uppmana barnet att *hålla hemligheter* eller lämna information och *spionera* på den andra föräldern. Vidare kan viktig medicinsk, skolrelaterad eller annan *information undanhållas* den utmanövrerade föräldern. Genom att *anförtro sig till barnet*, om den andra förälderns påstådda brister och sitt eget lidande på grund av bristerna, kan den alienerande föräldern även få barnet att känna ansvar för att trösta och skydda denne från den andra föräldern. Ett sätt för den alienerande föräldern att försöka minska den utmanövrerade förälderns status är att sluta benämna denne som mamma eller pappa och i stället *använda förnamn*. En styvförälder kan också presenteras som en *ersättande mamma eller pappa*, samtidigt som barnet uppmuntras att använda samma benämning. Det förekommer även att den alienerande föräldern börjar använda

---

[102] Se Baker & Fine (2013) s. 94 och Lytsy (2023) s. 77 samt där gjorda hänvisningar.
[103] Baker & Fine (2013) s. 94.

ett *nytt för- eller efternamn* för barnet och får barnet att identifiera sig med detta, ofta i syfte att försvaga kopplingen till den utmanövrerade föräldern. Slutligen kan den alienerande föräldern få barnet att känna sig och agera som *beroende* av denne, vilket kan försvåra barnets utveckling av ett självständigt och kritiskt tänkande.[104]

3.5 Debatten om föräldraalienation

Som tidigare påtalats är föräldraalienation ett omdebatterat begrepp.[105] I en debattartikel i Psykologtidningen skriver 13 psykologer och professorer att föräldraalienation är pseudovetenskap som resulterar i att domstolar ifrågasätter och bortser från barns befogade viljor och uppgifter om rädslor, våld och övergrepp. De lyfter också att påståenden om föräldraalienation oftast kommer från pappor i mål där mammorna har framfört uppgifter om våld. Psykologerna bakom artikeln framhåller vidare att forskningen visar att barns ovilja att träffa en förälder oftast grundar sig i barnets faktiska tidigare erfarenheter av föräldern och att riskbedömningen alltid måste ges företräde framför kontaktprincipen.[106] Som en replik till den tidigare artikeln publicerades en annan debattartikel i samma tidning, där professor Sikström i stället framhåller att föräldraalienation är ett vetenskapligt och välstuderat empiriskt fenomen. Han påtalar att domstolarnas uppgift att i vissa fall väga påståenden om fysiskt och psykiskt våld mot varandra är svår, men lyfter samtidigt problematiken i att psykologiskt våld ofta tenderar att underskattas, medan allvarligheten av fysiskt våld i många fall kan komma att överdrivas.[107] En annan som också kom med en replik till den första debattartikeln är Lytsy som i artikeln "Att förneka föräldraalienation är att överge våldsutsatta barn" lyfter att föräldraalienation inte står i motsättning till andra typer av våld. Hon argumenterar där för att det inte är försvarbart att uppmärksamma och bekämpa vissa typer av övergrepp mot barn på bekostnad av andra samt att alienerade barn har samma rätt och behov av skydd som barn som utsätts för andra kränkningar. Lytsy framhåller vidare att begreppet föräldraalienation visserligen kan missbrukas i exempelvis vårdnadstvister, på samma sätt som andra typer av påståenden, men menar samtidigt att det finns etablerade

---

[104] Baker & Fine (2013) s. 95 ff. och se Lytsy (2023) s. 79 ff. för svenska översättningar och förklaringar.
[105] Lytsy (2023) s. 203.
[106] Almqvist m.fl, debattartikel. (2024-06-04) Psykologtidningen.
[107] Sikström, debattartikel. (2024-06-12) Psykologtidningen.

identifikationskriterier för att bedöma vad som ligger bakom när ett barn tar avstånd från en förälder i situationer där den andra föräldern kan ha ett aktivt inflytande.[108]

Motioner har vidare lagts fram med förslag om att i svensk lag erkänna föräldraalienation som en form av psykisk barnmisshandel och att detta även ska utredas av socialtjänsten.[109] I en skriftlig fråga till justitieminister Strömmer om möjligheten att i stället förbjuda användningen av begreppet föräldraalienation i familjerättsärenden svarar Strömmer att bedömningen av barnets bästa, utifrån omständigheterna i det enskilda fallet, alltid är avgörande vid beslut om vårdnad, boende och umgänge. Han framhåller vidare att parterna i vårdnadsmål har frihet att åberopa den bevisning de själva önskar, inklusive bevisning som rör forskningsläget inom olika områden. Det är i slutändan domstolens uppgift att pröva den presenterade bevisningen och Strömmer slår fast att det inte är aktuellt att frångå principerna om fri bevisföring och fri bevisvärdering, vilka utgör grundläggande delar av svensk processrätt.[110]

3.6 Sammanfattning

Sammanfattningsvis avser föräldraalienation ett fenomen där en förälder påverkar ett barn att ta avstånd från den andra föräldern, som barnet tidigare haft en nära och fungerande relation till, utan att det finns berättigande skäl för avståndstagandet. Föräldraalienation har i forskningen beskrivits kunna medföra såväl kortsiktiga som långsiktiga konsekvenser för barnet. Vidare har det anförts att alienerade barn kan uppvisa vissa beteendemönster och tecken som i forskningen används som möjliga indikatorer för att identifiera alienation. Föräldraalienation beskrivs därutöver i forskningen som en särskild påverkansmekanism bestående av olika strategier genom vilka en förälder kan påverka barnets vilja. Det är dock oklart hur många av de nämnda alienationsstrategierna som krävs för att föräldraalienation ska kunna fastställas. Oavsett detta framhålls att det i vart fall krävs att en eller flera strategier tillämpas med en viss grad av intensitet, frekvens och/eller varaktighet för att det ska kunna utgöra föräldraalienation. Mot denna bakgrund aktualiseras frågan hur domstolar förhåller sig till och hanterar påståenden om

[108] Lytsy, debattartikel. (2024-06-12) Psykologtidningen.
[109] Se motion 2025/26:3135 och motion 2025/26:1328.
[110] Skriftlig fråga 2023/24:983 till justitieminister Gunnar Strömmer av Laila Naraghi (S).

föräldraalienation i mål om vårdnad, boende och umgänge. Denna fråga behandlas i nästkommande kapitel.

4 Föräldraalienation i svenska domstolar

4.1 Inledning

I detta kapitel analyseras de rättsfall som studerats inom ramen för arbetet i ljuset av dess syfte och genom en kvalitativ och tematisk rättsfallsstudie. Analysen tar sikte på hur domstolarna hanterar påståenden om att ett barn är utsatt för föräldraalienation. Särskild uppmärksammas vilka bedömningar som görs, hur barnets uttryckta vilja värderas och beaktas samt vilken betydelse den tillmäts i domstolarnas avgöranden. Inledningsvis redovisas de påståenden om föräldraalienation som framförts i målen. Därefter analyseras hur domstolarna hanterar dessa påståenden och i vilken utsträckning de faktiskt prövar om föräldraalienation föreligger. Vidare undersöks om domstolarna i stället gör en bedömning av huruvida barnet eller barnets vilja i allmänhet har påverkats av en förälder samt om och hur sådan påverkan i så fall har kunnat bevisats. I de fall där tingsrätten och hovrätten har gjort olika bedömningar i frågan om påverkan analyseras även vad som kan förklara dessa skillnader. Avslutningsvis behandlas vilken betydelse konstaterad påverkan, alternativt osäkerhet kring förekomsten av påverkan, har haft för domstolarnas bedömningar. Detta analyseras såväl i förhållande till domstolens beaktande av barnets åsikt som till målets utgång i övrigt.

4.2 De framförda påståendena om föräldraalienation

I det följande presenteras de påståenden om föräldraalienation som lyfts i målen i en tabell. Målen har namngivits 1–5 där varje mål består av en tingsrättsdom och en hovrättsdom. Således har totalt 10 rättsfall studerats. Samtliga rättsfall finns listade med målnummer i rättsfallsförteckningen. Påståendena om föräldraalienation är i målen desamma i tingsrätten som hovrätten. Trots att parterna i hovrätten har beretts tillfälle att utveckla sin talan beträffande tiden efter tingsrättens dom har inga omständigheter tillförts som ändrar påståendenas innehåll eller utformning. Mot denna bakgrund görs ingen åtskillnad mellan tingsrätt och hovrätt i tabellen för respektive mål. Det är genomgående den påstådda utmanövrerade föräldern som i sin sakframställan och partsförhör lyfter omständigheter och händelser som kan vara tecken på föräldraalienation. De påståenden som framförts har sedan tolkats i ljuset av den presenterade forskningen om föräldraalienation och sedermera sorterats in i en tabell (Tabell 1).

Den första delen av tabellen har utformats utifrån de kännetecken som kan kopplas till definitionen av föräldraalienation.[111] För varje mål har det undersökts om barnet motsätter sig kontakt med den utmanövrerade föräldern, om det påstås att barnet och den utmanövrerade föräldern tidigare haft en nära och fungerande relation samt om avståndstagandet beskrivs som oberättigat. När ett sådant påstående har framförts av en part har detta markerats med ett kryss i tabellen. I den andra delen av tabellen har påståenden om egenskaper hos barnet, som kan tolkas i ljuset av identifikationskriterierna för alienerade barn, identifierats med utgångspunkt i den tidigare presenterade forskningen av Gardner.[112] När ett sådant identifikationskriterium kunnat urskiljas har detta markerats med ett kryss under respektive mål. Avslutningsvis granskas i tabellens tredje del de påstått alienerande föräldrarnas ageranden mot bakgrund av Baker och Fines sjutton alienationsstrategier.[113] När påstådda handlingar och händelser identifieras som kan utgöra ett tecken på en sådan alienationsstrategi markeras detta med ett kryss under respektive mål.

Tabell 1: Framförda påståenden om föräldraalienation.

	Mål 1	Mål 2	Mål 3	Mål 4	Mål 5
Kännetecknen föräldraalienation					
Barnet undviker, motsätter och/eller vägrar kontakt	X	X	X	X	X
Tidigare fungerande och nära relation	X	X	X	X	X
Ej berättigat avståndstagande	X	X	X	X	X
Identifikationskriterier alienerat barn					
Förtalskampanj	X	X	X		X
Ologiska motiveringar	X	X	X		
Bristande ambivalens	X	X	X	X	
”Självständiga tänkaren”					

[111] Se ovan avsnitt 3.2.
[112] Se ovan avsnitt 3.4.2.
[113] Se ovan avsnitt 3.4.3.

Reflexivt stöd		X		X	
Avsaknad av skuldkänslor		X	X		
Lånade scenarier			X	X	X
Spridd fientlighet		X	X	X	
Alienationsstrategier hos alienerande förälder					
Nedsättande tal om UF		X	X		X
Begränsa kontakt	X	X	X	X	X
Kontrollera kommunikation		X	X	X	
Förhindra symbolisk kontakt					
Känslomässigt otillgänglig					
”UF älskar inte barnet”					
”UF är farlig”	X		X		X
Tvinga barnet avvisa	X	X		X	
Tvinga barnet välja		X	X		X
Hålla hemligheter från UF					
Spionera på UF					
Underhålla information	X		X		
Anförtro sig åt barnet		X			
Använda UF:s förnamn		X	X		
Styvförälder som mamma/pappa					
Ändra barnets namn					
Skapa beroende		X	X	X	

Detta utgör de påståenden om föräldraalienation som lyfts i mål 1–5. Tabellen kan därmed fungera som en översikt över vad som i målen har lagts fram inför domstolen och vad som ligger till grund för den fortsatta bedömningen. I det följande analyseras hur domstolarna beaktar dessa påståenden, vilka bedömningar som görs, huruvida föräldraalienation och/eller påverkan från en förälder har kunnat styrkas samt vilken betydelse detta får för målet i övrigt.

4.3 Gör domstolarna en bedömning av om föräldraalienation föreligger?

Varken i tingsrättens eller hovrättens avgöranden i målen 1–4 leder påståendena om föräldraalienation till att domstolen uttryckligen gör någon utredning eller bedömning i frågan. Ingen av domstolarna lyfter eller beaktar heller den forskning som finns på området, däribland Gardners identifikationskriterier för alienerade barn samt Baker och Fines sjutton alienationsstrategier hos alienerande föräldrar.[114] Detta trots att flera av dessa kriterier och strategier kan urskiljas i de påståenden som framförts i målen och som redovisats i föregående avsnitt.[115] Anmärkningsvärt är även att Hellblom Sjögren[116] kallats som partssakkunnig i mål 1 och Lytsy[117] kallats som partssakkunnig i mål 2. Dessa partssakkunniga har i båda dessa mål i sina sakkunnigutlåtanden presenterat och hänvisat till såväl Gardners som Baker och Fines teorier,[118] men trotts detta har domstolarna inte uttryckligen beaktad teorierna i sina domskäl. Det görs inte heller någon särskild prövning av handlingarnas intensitet, frekvens eller varaktighet.[119] I stället tycks domstolarna i regel göra sina bedömningar utan att uttryckligen hänföra omständigheterna till föräldraalienation eller specifika alienationsstrategier. Domstolarna genomför i stället en sedvanlig bevisvärdering av de påståenden som lagts fram under huvudförhandlingen och hanterar därmed frågan om föräldraalienation mer indirekt. Bedömningen sker då genom mer etablerade rättsliga begrepp såsom påverkan, umgängessabotage, lojalitetskonflikt, bristande samarbets- och kontaktfrämjande förmåga hos föräldrarna samt kontaktprincipen.[120] Även i situationer där någon sorts påverkan konstateras använder domstolarna i regel andra uttryck, såsom manipulation, barnets verkliga vilja, eller

---

[114] Se ovan avsnitt 3.4.

[115] Se ovan avsnitt 4.2.

[116] Hellblom Sjögren är författaren bakom boken *Barnets rätt till familjeliv : 25 svenska fallstudier av föräldraalienation*, i detta arbete hänvisat till i fotnot som Hellblom Sjögren (2013).

[117] Lytsy är en av författarna bakom boken *Barn som tvingas välja bort en förälder*, i detta arbete hänvisat till i fotnot som Lytsy (2023).

[118] Se *mål 1* TR, aktbilaga 47 (sakkunnigutlåtande av filosofie dr., legitimerad psykolog Lena Hellblom Sjögren) och *mål 2* HovR, aktbilaga 21–23 (sakkunnigutlåtande av frilansjournalist och författare Anna Lytsy med bilagor).

[119] Jmf ovan avsnitt 3.4.3.

[120] Se tex: *mål 1* TR s. 10, *mål 2* TR s. 40 ff., *mål 3* TR s. 19 f. samt *mål 4* TR s. 13 f. och HovR s. 6 f.

påverkan från en förälder.[121] Anledningen till detta är troligen att föräldraalienation varken är reglerat i lag, behandlat i förarbeten eller prövat av HD och att det samtidigt är föremål för en pågående och delvis kontroversiell vetenskaplig diskussion. Detta gör att domstolarna i större utsträckning utgår från konkreta beteenden och rättsliga begrepp med etablerad förankring. Således påvisar domstolarna en försiktighet med att uttryckligen nämna, utreda och fastställa föräldraalienation som fenomen. Som exempel kan lyftas hovrätten i mål 1 som uttryckligen skriver:

> *”Utan att ta ställning till de olika uppfattningar som finns företrädda i den forskning som parterna presenterat är det i det närmaste självklart att ett barns avståndsavtagande till en förälder kan ha olika orsaker och att en orsak kan vara att barnet har tagit intryck och påverkats av sina föräldrar.”* [122]

Detta uttalande kan således tolkas som att domstolen accepterar föräldraalienation som fenomen, men inte fullt ut är beredd att godta och använda den forskning som finns på området. Det som därför tycks ligga närmast till hands för domstolarna att utreda är inte alienation i sig, utan huruvida barnet eller barnets vilja har påverkats av en förälder. Detta ligger i linje med såväl vårdnadskommitténs uttalanden som doktrin, där det framhålls att barn kan påverkas att ge uttryck för en viss vilja och att det, vid misstanke om sådan påverkan, måste utredas vad som utgör barnets verkliga vilja.[123] Att begreppet föräldraalienation har börjat användas av parterna tycks inte ändra detta.

Det enda mål där påståendet om föräldraalienation uttryckligen lyfts och bedöms är mål 5. I målet anför tingsrätten att pappans påstående om alienation får stöd av en BBIC-utredning från socialtjänsten, där det konstateras att mycket talar för att barnen utsätts för alienation av mamman, samt indirekt stöd av VBU-utredningen. Frågan tingsrätten ställer sig är dock om det rör sig om ett aktivt motarbetande och en alienation från mammans sida, eller om hon, som hon själv hävdar, har handlat av omtanke om barnen mot bakgrund av de berättelser som barnen lämnat om olika former av övergrepp från pappans sida. Tingsrätten gör slutligen bedömningen att barnens uppgifter, utifrån utredningen i målet, inte kan avfärdas som resultatet av en medveten eller omedveten påverkan från mamman, samtidigt som det konstateras att det därför finns en risk att barnen far illa om de bor hos pappan.[124] Hovrätten gör därefter, i likhet med tingsrätten, också en

---

[121] Se *mål 2* TR s. 42, *mål 3* TR s. 20 och *mål 4* TR s. 13 f.
[122] *Mål 1* HovR s. 5 f.
[123] Se och jmf ovan avsnitt 2.4.2.
[124] *Mål 5* TR s. 16 ff.

bedömning av de framförda alienationspåståendena. Inför hovrättsförhandlingen hade dock nya uppgifter framkommit om hur mamman hade haft kontakt med barnen och hur dessa därefter lämnat nya uppgifter till socialtjänsten om att pappan återigen varit våldsam.[125] I sin bedömning konstaterar hovrätten att flera anmälningar har gjorts mot pappan, men att ingen av dem har visat att han utsatt barnen för våld eller övergrepp. Majoriteten av anmälningarna anses även indirekt härröra från mamman. Därutöver anser hovrätten, till skillnad från tingsrätten, att det är visat att flytten som mamman gjorde med barnen till annan ort inte föregicks av pappans samtycke. Hovrätten anser vidare att misstankarna om mammans alienation har förstärkts av de nya uppgifterna som framkommit efter tingsrättens avgörande. Vid en samlad bedömning anser hovrätten slutligen att det av utredningen framgår att mamman inte kan hålla barnen utanför föräldrarnas konflikt och att hon därför inte kan tillgodose barnens behov av en trygg och god kontakt med pappan.[126]

Till att börja med kan konstateras att det, för att domstolarna ska kunna göra en bedömning av ett påstående om föräldraalienation, tycks krävas att frågan dessförinnan även har utretts av socialnämnden, socialtjänsten eller det organ som annars utfört utredningarna. Hovrätten i mål 5 undviker dock även den att i sin slutsats fastställa att det rör sig om föräldraalienation och hänvisar i stället till kontaktprincipen. Å ena sidan stärker detta min teori om att domstolarna sällan gör tydliga ställningstaganden i frågan om föräldraalienation. Detta tycks även gälla i situationer där misstankar om alienation har lyfts i utredningarna och där dessa dessutom har bedömts som förstärkta av domstolen själv. Å andra sidan är detta förståeligt mot bakgrund av det som tidigare har konstaterats, nämligen att föräldraalienation som fenomen inte är etablerat inom svensk familjerätt. Påståenden om föräldraalienation, och även i praktiken eventuellt konstaterad sådan, blir då i stället en omständighet som kan sättas in i en kontext av mer etablerade och rättsligt förankrade principer eller ställningstaganden såsom kontaktprincipen eller påverkan i allmänhet. Att fastställa föräldraalienation i sig tycks däremot inte ha något självständigt rättsligt värde, eller i annat fall framstår det idag som en i praktiken ogenomförbar uppgift.

---

[125] Se *mål 5* HovR s. 5 f.
[126] *Mål 5* HovR s. 8.

I anslutning härtill uppkommer frågan om det finns någon skillnad mellan påverkan i allmänhet och föräldraalienation. Enligt min uppfattning utgör föräldraalienation en särskild form av påverkan. Påverkan kan förekomma i olika former och ett barn kan påverkas av såväl en förälder som andra omständigheter. Ett barn kan vidare påverkas till att ta avstånd från en förälder samtidigt som barnet har skäl för ett sådant avståndstagande. På motsvarande sätt kan ett barn påverkas av en förälder att inta en negativ inställning till den andra föräldern, även i situationer där det saknas en tidigare fungerande relation mellan barnet och den förälder som inställningen riktas mot. Det som särskiljer föräldraalienation är att det bara är när en förälder, medvetet eller omedvetet, påverkar barnet att ta avstånd från den andra föräldern, som den tidigare haft en fungerande relation till, utan att det finns sakliga grunder för avståndstagandet. I situationer där avståndstagandet är berättigat, eller där någon tidigare relation inte har funnits, är det däremot inte fråga om föräldraalienation, även om påverkan föreligger. Det kan hävdas att en sådan distinktion främst utgör en begreppslig och definitionsmässig avgränsning. Enligt min uppfattning är det emellertid av betydelse att skilja mellan dessa situationer, eftersom den typ av påverkan som föräldraalienation avser i forskningen har beskrivits som särskilt skadlig för barn. Mot denna bakgrund kan det argumenteras för att det finns ett värde i att identifiera föräldraalienation som ett särskilt fenomen, snarare än att enbart konstatera förekomsten av påverkan i allmänhet. Detta gäller särskilt mot bakgrund av principen om barnets bästa och det lägre beviskrav som gäller vid riskbedömningar i vårdnadsmål. En annan fråga är emellertid vilket organ som ska utreda misstänkt föräldraalienation. Det konstaterade väcker nämligen frågor om gränsdragningen mellan domstolens rättsliga bedömning och de bedömningar som görs inom beteendevetenskaplig eller psykologisk expertis. Det framstår därför som ändamålsenligt att upprätthålla en åtskillnad mellan domstolens prövning av de rättsligt relevanta omständigheterna och den beteendevetenskapliga bedömningen av huruvida ett barn kan anses vara utsatt för föräldraalienation. Samtidigt kan den expertkunskap som en sådan bedömning förutsätter tillföras domstolen genom sakkunnigbevisning. I detta sammanhang kan särskilt nämnas den nya möjligheten enligt 6 kap. 19 a § FB att inhämta sakkunnigutlåtanden från legitimerad psykolog. Detta utesluter dock inte att kunskap från forskningen om föräldraalienation kan vara av betydelse i de utredningar som föregår domstolsförhandlingen. Tvärtom framstår det som angeläget att utredare har kännedom om och beaktar sådan forskning vid utredningen av barnets vilja samt vid bedömningen av om den framstår som självständig eller påverkad.

4.4 Gör domstolarna en påverkansbedömning?

Som framgått tidigare tycks påståenden om föräldraalienation i praxis snarare leda till att domstolarna bedömer om barnet eller barnets vilja i allmänhet har påverkats av en förälder, det vill säga en påverkansbedömning, än att pröva om föräldraalienation föreligger. Trots att då föräldraalienation inte i särskild hög grad tycks utredas och bedömas av domstolarna är det ändå relevant att undersöka i vilken utsträckning domstolarna i dessa fall, där påståenden om föräldraalienation har framförts, faktiskt gör någon sorts påverkansbedömning, vad domstolarna då kommer fram till samt vilken betydelse detta får för målet i övrigt.

I tabellen nedan (Tabell 2) presenteras en översikt över samtliga granskade mål och domstolsinstanser samt i vilken utsträckning domstolarna gör en påverkansbedömning respektive om sådan påverkan faktiskt fastställs. När påverkan inte fastställs, men inte anses kunna uteslutas, markeras detta med ett X.

Tabell 2: Förekomsten av påverkansbedömningar och deras utfall.

	Mål 1	Mål 2	Mål 3	Mål 4	Mål 5
Domstolen gör en påverkansbedömning					
Tingsrätt	NEJ	JA	JA	JA	JA
Hovrätt	NEJ	JA	JA	JA	JA
Påverkan fastställs av domstolen					
Tingsrätt	..	JA	JA	JA	NEJ
Hovrätt	..	NEJ	NEJ	X[127]	X[128]

[127] Hovrätten i *mål 4* fastställer inte uttryckligen att barnet är påverkat av någon av föräldrarna, utan konstaterar i stället att det tycks ha varit omöjligt för barnet att välja båda sina föräldrar, att vårdnadskonflikten länge har påverkat barnets psykiska mående negativt samt att barnet behöver frigöras ansvar för föräldrarnas konflikt och erbjudas en trygg plats där hon kan uttrycka sina egna tankar. Se *mål 4* HovR s. 6 f.

[128] Hovrätten i *mål 5* fastställer inte uttryckligen att barnen är påverkade av någon av föräldrarna, utan konstaterar i stället att det är svårt att bedöma vad som utgör barnens verkliga vilja mot bakgrund av den lojalitetskonflikt de befinner sig i. Detta leder till att barnens uppgifter om var de vill bo av hovrätten bedöms ha begränsat värde och inte avgörande värde i vårdnadsfrågan. Se *mål 5* HovR s. 7.

Av tabellen framgår att det i majoriteten av rättsfallen görs någon form av påverkansbedömning. Vidare framgår att ett faktiskt fastställande av påverkan endast förekommer i vissa fall och inte genomgående följer av att en påverkansbedömning har gjorts. Till exempel görs en påverkansbedömning i både tingsrätten och hovrätten i mål 2–5, men bara tingsrätterna i mål 2, 3 och 4 konstaterar uttryckligen att barnets åsikt har påverkats av en förälder, samtidigt som hovrätterna i målen gör en annan bedömning.

I mål 1 görs ingen påverkansbedömning i någon instans. När hovrätten i det målet beaktar barnets åsikt framhålls det att parterna har olika uppfattningar om vad som ligger bakom barnets ovilja att träffa pappan.[129] Hovrätten gör sedan tidigare citerat uttalande om att inte vilja ta ställning i forskningsfrågan,[130] och fortsätter sedan:

> ”*Som hovrätten ser det är dock orsaken till [barnets] inställning av underordnad betydelse. [Barnet] är elva år gammal och hennes vilja är klarlagd. Från detta faktum går det inte att bortse. [Barnets] vilja ska alltså – oavsett vad den bygger på – väga mycket tungt, men inte vara ensamt avgörande, vid bedömningen av vem av parterna som ska anförtros vårdnaden om henne*.”[131]

Enligt min bedömning kan uttalandet tolkas på två sätt. Antingen innebär det att ett barns *klarlagda vilja* ska tillmätas mycket stor betydelse, oberoende av vad viljan kan antas grunda sig på. En sådan tolkning kan dock inte anses ligga i linje med vårdnadskommitténs uttalanden om skyldigheten att utreda bakgrunden till barnets inställning vid misstänkt påverkan.[132] En alternativ tolkning är att barnet har uppnått en sådan *ålder* att hennes klarlagda vilja svårligen kan bortses ifrån.[133] Barnet var dock vid hovrättens dom elva år och som tidigare lyfts är det vanligt, men inte givet, att elvaåringars vilja tillmäts betydelse. Först när barn uppnår tolvårsåldern är det i regel endast i undantagsfall som deras viljan inte beaktas, oftast på grund av bristande mognad, enligt Sjösten.[134] Ett sådant undantagsfall skulle dock även kunna vara att barnets vilja bedöms vara påverkad av en förälder och därför inte tillmäts avgörande betydelse.[135] Vad hovrätten egentligen avsåg med uttalandet är dock oklart, varför frågan lämnas öppen.

---

[129] *Mål 1* HovR s. 5.
[130] Se ovan avsnitt 4.3.
[131] *Mål 1* HovR s. 6.
[132] Se och jmf ovan avsnitt 2.4.2.
[133] Se vidare om detta i diskussionen nedan avsnitt 4.7.3.
[134] Se ovan avsnitt 2.3.
[135] Jfr ovan vårdnadsutredningens genomgång av tingsrättsdomar, presenterad i avsnitt 1.1.

4.5 Vad gjorde att påverkan kunde bevisas eller inte uteslutas?

När påverkan från en förälder nu har bedömts som bevisat av tre av tingsrätterna i målen uppstår ändå frågan vad det var som gjorde att påverkan kunde fastställas i dessa fall. När tingsrätten i mål 2 gör sin påverkansbedömning lyfter rätten att pappan inte tycks förstå barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna, att han saknar förmåga till gemensamt ansvar med mamman samt vägrar själv kontakt med henne. Tingsrätten bedömer att barnet är tillräckligt moget för att förstå detta och att det påverkar hans inställning till mamman.[136] Vidare konstateras att det av utredningen i målet bland annat framgår att pappan agerar för att isolera och avskärma barnet från mamman och hennes familj samt att pappan ägnar sig åt umgängessabotage. Utifrån vittnesmålen finner rätten vidare att pappan är kontrollerande och manipulativ samt försöker radera mamman ur barnets liv.[137] Utifrån detta konstaterar tingsrätten att barnets uppgifter:

> ” *[…] är en tydlig effekt av en långvarig manipulation från faderns sida och kan inte anses utgöra ett uttryck för [barnets] verkliga vilja*.”[138]

I mål 3 uttalar tingsrätten uttryckligen att den tillmäter VBU-utredningen stor betydelse vid bedömningen av barnets bästa samt att utredningen framstår som ingående och saklig.[139] I umgängesfrågan konstaterar tingsrätten sedan att det är visat att mammans motvilja mot pappan har överförts till barnet trots att det saknas anledning därtill. Det lyfts därefter att det enligt VBU-utredningen har vuxit fram en osund anknytning mellan barnet och mamman och att barnet behöver distans till denna för att ett umgänge med mamman ska vara bra för barnet.[140] I den påverkansbedömning som görs i tingsrätten i mål 4 lyfts att det av utredningen i målet framgår att barnet inte kunnat redogöra för vad det är som gör att hon inte vill ha kontakt med sin pappa. I utredningen uppger barnet en rädsla kopplat till pappan, men beskriver det som en känsla utan konkret orsak. Tingsrätten beaktar även att barnet i utredningen uppgett att hon känner igen sig i beskrivningen av att barn kan välja bort en förälder på grund av föräldrarnas konflikt.

---

[136] *Mål 2* TR s. 40.
[137] *Mål 2*, TR s. 41.
[138] *Mål 2*, TR s. 42.
[139] *Mål 3* TR s. 18.
[140] *Mål 3* TR s. 20.

Tingsrätten gör utifrån detta bedömningen att barnets förhållningssätt till viss del kan bero på mammans inställning till pappan.[141]

Den gemensamma faktorn i dessa mål tycks vara att utredningarna i målen har gett domstolarna ett tillräckligt underlag för att göra en påverkansbedömning och att de därigenom kunnat konstatera att det rör sig om någon sorts påverkan från en förälder. Att göra en säker sådan bedömning enbart utifrån en tillförlitlighetsbedömning av parternas sakframställningar och partsförhör framstår däremot inte som önskvärt. Ett sådant tillvägagångssätt skulle dessutom riskera att inte fullt ut tillgodose barnets rätt att komma till tals.[142] En tillräckligt gedigen VBU-utredning torde därför vara en förutsättning för att en påverkansbedömning ska kunna genomföras med tillräcklig precision när påståenden om föräldraalienation framförs. Detta belyser vidare vikten av väl genomförda utredningar, utredare med relevant kunskap om bland annat föräldraalienation, samt att barnet ges möjlighet att komma till tals och att eventuella misstankar om påverkan faktiskt utreds. Om det i framtiden skulle bli aktuellt för domstolarna att vid en bedömning av om föräldraalienation föreligger, beakta identifikationskriterierna för alienerade barn och alienationsstrategierna hos alienerande föräldrar, förutsätter även sådana bedömningar att dessa omständigheter redan har utretts och uppmärksammats, exempelvis inom ramen för VBU-utredningen.

Vidare kan även hovrättens avgörande i mål 5 lyftas fram. Även om hovrätten i det fallet inte uttryckligen fastställer att barnet varit utsatt för påverkan, uppmärksammar domstolen barnets uppgifter om våld och övergrepp från pappans sida och framhåller att sådana uppgifter måsta tas på allvar. Samtidigt konstaterar hovrätten att uppgifterna är mycket vaga, saknar objektivt stöd och har varierat över tid samt beroende på vem barnen har talat med. Mot denna bakgrund, och med beaktande av föräldrarnas konflikt, anser hovrätten att barnens uppgifter måste värderas med stor försiktighet.[143] Hovrättens bedömning i mål 5 kan jämföras med tingsrättens i mål 4, där domstolen framhåller att barnet inte har kunnat ange skälen för sin inställning och att den uttryckta rädslan saknar konkret grund. Domstolarnas bedömningar tyder således på att de, vid prövningen av om påverkan förekommit, fäster vikt vid om barnet kan motivera och förklara sin inställning på ett konkret, sammanhängande och trovärdigt sätt. En jämförelse kan även göras med

---

[141] *Mål 4* TR 14.
[142] Jfr ovan avsnitt 2.3 och 2.4.1.
[143] *Mål 5* HovR s. 8 f.

hovrättens avgörande i mål 2, där hovrätten ändrade tingsrättens dom. I det fallet ansåg hovrätten att barnets beskrivningar var så detaljrika att de inte kunde förklaras som ett resultat av påverkan från pappan.[144] Det talar för att graden av detaljrikedom och konsekvens i barnets berättelse tillmätas betydelse vid påverkansbedömningen. Sammantaget tycks domstolarna vara mer benägna att anse att påverkan kan ha förekommit när barnens uppgifter framstår som vaga, föränderliga och svårpreciserade, än när barnen lämnar detaljrika och konsekventa berättelser.

4.6 Varför tingsrätt och hovrätt har gjort olika bedömningar i frågan om påverkan

Av de mål där tingsrätten fastställer att barnet har påverkats av en förälder, medan hovrätten kommer till motsatt slutsats, uppkommer frågan vad som föranleder hovrätten att göra en annan bedömning. I mål 2 gör hovrätten, liksom tingsrätten, en prövning av om barnets avståndstagande är berättigat, men kommer utifrån utredningen fram till en annan slutsats. Hovrätten anser att barnets beskrivningar av olika händelser innehåller sådana detaljer att de inte kan vara planterade av pappan, utan att avståndstagandet i stället främst har sin grund i relationen mellan barnet och mamman samt i de förhållandevis allvarliga incidenter som förekommit dem emellan.[145] Även i mål 3 gör hovrätten en annan bedömning än tingsrätten. Hovrätten lyfter där att socialnämnden i den aktuella VBU-utredningen tycks ha lagt betydande vikt vid uppgifter från två familjebehandlare som samtidigt varit involverade i familjen samt gjort en orosanmälan gällande barnet. Enligt hovrätten har familjebehandlarna i utredningen gett uttryck för uppfattningar om föräldrarna som varit ensidiga och starkt fördelaktiga för pappan samt i övrigt lämnat uppgifter som i flera hänseenden framstår som mindre väl underbyggda. Detta gör att hovrätten anser att VBU-utredningen inte har det bevisvärde som tingsrätten tillmätt den och att den samlade bevisningen i målet därför inte medger några säkra slutsatser om att barnets avståndstagande från pappan och det bristfälligt fungerande umgänget uteslutande skulle bero på åtgärder vidtagna av mamman eller påverkan från hennes sida.[146]

---

[144] *Mål 2* HovR s. 11. Se vidare nedan avsnitt 4.6.
[145] *Mål 2* HovR s. 11 f.
[146] *Mål 3* HovR s. 9 f.

Generellt tycks hovrätterna, utifrån det studerade materialet, vara mindre benägna att fastställa att barnet eller barnets åsikt har påverkats av en förälder. Sammantaget tycks hovrättens avvikande ställningstaganden dock kunna förklaras av att de gjort en annan bevisvärdering samt en annan bedömning av utredningarnas tillförlitlighet och bevisvärde. Att olika instanser kommer till skilda slutsatser på grundval av samma utredningsmaterial är inte anmärkningsvärt, utan en naturlig följd av domstolarnas självständiga bevisvärdering. Detta belyser dock återigen betydelsen av väl genomförda och tillräckligt underbyggda VBU-utredningar.

En omständighet som däremot kan lyftas fram är att såväl tingsrätten som hovrätten i mål 2 gjorde en relativt utförlig och välmotiverad bedömning av om barnets avståndstagande kunde anses berättigat. Som tidigare nämnts var Lytsy kallad som partssakkunnig i målet. Detta skulle kunna indikera att domstolarna, direkt eller indirekt, beaktat de resonemang som presenterats i hennes sakkunnigutlåtande om vad som kännetecknar föräldraalienation respektive berättigade skäl för ett barns avståndstagande. Om så är fallet kan sakkunnigutlåtanden vara ett sätt att stärka domstolarnas kunskapsunderlag och förbättra deras möjligheter att bedöma denna typ av påståenden. Det går därför att argumentera för att det finns ett behov av ytterligare kunskap, grundad på vetenskap och beprövad erfarenhet, för att ge domstolarna en mer enhetlig och välfungerande metod för att hantera och bedöma påståenden om föräldraalienation när sådana förs fram av en part.

4.7 Betydelsen av konstaterad eller ej utesluten påverkan

4.7.1 Betydelsen för domstolens beaktande av barnets åsikt

Tingsrätterna i mål 2, 3 och 4 samt hovrätten i mål 5 dömer i strid med barnens uttryckta vilja. Eftersom dessa domstolar samtidigt har konstaterat att barnet, eller barnets åsikt, har påverkats av en förälder eller att sådan påverkan inte kunnat uteslutas, aktualiseras frågan vilken betydelse denna påverkan har haft för domstolarnas beaktande av barnets åsikt och om det är detta som har föranlett att avgörandena gått emot barnens vilja.

Det framstår som tydligt att domstolarna inte har tillmät barnens åsikter avgörande betydelse, eftersom avgörandena i så fall inte hade gått emot deras uttryckta vilja. I mål 2 konstaterar tingsrätten att det trettonåriga barnets inställning inte kan anses utgöra barnets verkliga vilja och att den inte i tillräcklig grad beaktar vad som är bäst för barnet. Domstolen anger dock inte uttryckligen vilken vikt som tillmäts barnets åsikt till följd av

denna bedömning,[147] men det kan indirekt utläsas att det som anses vara barnets bästa i detta fall ges företräde. I mål 3 framhåller tingsrätten att det åttaåriga barnet inte anses ha uppnått sådan ålder och mognad att hennes åsikt ska tillmätas avgörande betydelse.[148] I mål 4 konstaterar tingsrätten att det inte kan uteslutas att fjortonåringens uttryckta vilja till viss del påverkats av mammans inställning till pappan. Inte heller här framgår dock om detta i sig är avgörande för hur barnets åsikt beaktas.[149] När hovrätten i mål 5 beaktar barnens åsikt framhåller domstolen att det är vanligt att barn som befinner sig i lojalitetskonflikter uttrycker olika viljor beroende på vilken förälder de befinner sig hos. Hovrätten ifrågasätter därför inte att barnen känner som de uppger när de är hos respektive förälder. Vid tidpunkten för hovrättens avgörande är barnen nio respektive elva år gamla och det är den äldre av dem som framför allt har uttryckt en vilja som påstås vara påverkad. Hovrätten konstaterar att barnen har uppnått en sådan ålder att deras vilja ska beaktas, men anser samtidigt att den långvariga lojalitetskonflikten gör det svårt att fastställa vad som utgör deras verkliga vilja. Uppgifterna om var barnen vill bo tillmäts därför ett begränsat värde och blir inte avgörande för vårdnadsfrågan.[150]

Sammantaget visar avgörandena att en konstaterad eller inte utesluten påverkan inte automatiskt innebär att barnets åsikt lämnas utan avseende. Domstolarna anger inte heller alltid uttryckligen att påverkan medför att barnets vilja tillmäts ett lägre bevisvärde, även om detta i vissa fall kan utläsas indirekt av avgörandenas utgång. Över lag förefaller dock barnets ålder och mognad fortsatt utgöra de mest centrala kriterierna vid bedömningen av vilken vikt barnets åsikt ska tillmätas, vilket ligger i linje med regleringen i 6 kap. 2 b § FB.[151]

4.7.2 Betydelsen för målet i övrigt

Om en konstaterad påverkan inte automatiskt innebär att barnets uttryckta vilja tillmäts ett lägre värde i målet, aktualiseras frågan om påverkan kan få betydelse på andra sätt i domstolens bedömning. Tingsrättens avgörande i mål 2 indikerar att så kan vara fallet. I domskälen framhålls den manipulation och påverkan som pappan anses ha utsatt barnet för som en omständighet som, sammantaget med andra, leder till slutsatsen att pappan är

---

[147] *Mål 2* TR s. 42.
[148] *Mål 2* TR s. 20.
[149] *Mål 4* TR s. 14.
[150] *Mål 5* HovR s. 7.
[151] Se vidare diskussion nedan avsnitt 4.7.3.

olämplig som vårdnadshavare.[152] En konstaterad påverkan skulle således kunna få betydelse vid bedömningen av den berörda förälderns omsorgsförmåga och lämplighet som vårdnadshavare. Påverkan blir därmed inte enbart relevant vid värderingen av barnets åsikt, utan även vid den övergripande bedömningen av vilken vårdnadslösning som bäst tillgodoser barnets bästa.

Ett liknande mönster kan urskiljas i flera av de undersökta avgörandena. När den part som påstår föräldraalienation får gehör och bland annat umgängessabotage konstateras av domstolen, framhåller domstolen ofta att kontaktprincipen talar för att vårdnaden bör anförtros den förälder som bäst kan främja och tillgodose barnets behov av en nära och god kontakt med båda sina föräldrar. En förälders försök att påverka eller begränsa barnets relation till den andra föräldern kan därmed tala emot att denne anförtros vårdnaden, medan den förälder som bedöms ha bättre förutsättningar att tillgodose barnets behov av båda föräldrar kan anses vara mer lämpad som vårdnadshavare.[153] Som tidigare framhållits utgör emellertid vårdnadsbedömningen ytterst en helhetsbedömning av barnets bästa, inom vilken andra omständigheter och behov hos barnet kan ges större tyngd i det enskilda fallet.[154]

4.7.3 Avgörande omständigheter vid konstaterad eller ej utesluten påverkan

Mot bakgrund av att det, såsom tidigare visats, inte framstår som avgörande för utgången i målen huruvida påverkan har konstaterats eller helt kunnat uteslutas, aktualiseras frågan om vilka omständigheter som i stället varit utslagsgivande i vårdnadsbedömningarna i de studerade målen. I de fall där domstolarna har konstaterat eller utgått från att en faktisk påverkan förekommit framträder det att denna omständighet inte i sig har varit avgörande för utgången. I stället synes beslutet i dessa fall ha grundats på en samlad bedömning av flera familjerättsliga principer, där förälderns lämplighet som vårdnadshavare, omsorgsförmåga och kontaktprincipen tillmätts särskild betydelse.[155] Även i hovrättens avgörande i mål 5, där påverkan inte har kunnat uteslutas och där alienation uttryckligen lyfts, framträder ett liknande mönster. Bedömningen synes där utgöras av en helhetsbedömning av barnets bästa, men där faktorer som kontinuitet, stabilitet och

---

[152] Se *mål 2* TR s. 41 f.
[153] Se t.ex. *mål 1* TR s. 10 ff., *mål 3* TR s. 20 och *mål 5* HovR s. 9.
[154] Se vidare nedan avsnitt 4.7.3.
[155] Se *mål 2* TR s. 42, *mål 3* TR s. 20 och *mål 4* TR s. 13 f.

behovet av en när och god kontakt med båda föräldrarna tycks varit avgörande.[156] Sammantaget framstår det som att det i praktiken är en sammanvägd bedömning av flera konkurrerande principer och barnets behov som blir avgörande, snarare än frågan om påverkan i sig, i enlighet med gällande rätt och den helhetsbedömning som ska göras vid prövningen av barnets bästa.

Något som däremot har uppmärksammats är att barnets ålder synes få en avgörande betydelse för vilken vikt en eventuell påverkan tillmäts. I hovrättens avgörande i mål 4 konstateras att pappan, som har framfört påståendet om föräldraalienation, i och för sig framstår som en lämplig vårdnadshavare. Samtidigt framgår dock att barnet inte har bott hos honom under senare år samt konsekvent uttryckt en vilja att bo hos mamman. Mot denna bakgrund, samt med beaktande av att barnet, som vid tidpunkten snart är femton år, bedöms ha uppnått en mognad i nivå med sin ålder och att ett beslut om att överflytta barnet till pappan sannolikt inte skulle kunna verkställas, finner hovrätten att en lösning i enlighet med barnets vilja inte kan antas innebära en bestående fara för barnets hälsa eller utveckling. Hovrätten ändrar därför tingsrättens dom till ensam vårdnad för mamman, trots att hennes lämplighet som vårdnadshavare samtidigt har varit föremål för visst ifrågasättande i målet.[157] I mål 4 synes barnets vilja således tillmätas avgörande betydelse, tillsammans med kontinuitetsprincipen samt de verkställighetsproblem som bedöms följa av barnets bestämda inställning. Enligt 6 kap. 2 b § FB ska barnets ålder och mognad vara avgörande för bedömningen av vilken betydelse barnets åsikt ska tillmätas. Motsvarande reglering finns i 21 kap. 5 § FB, där det framgår att verkställighet inte får ske mot barnets vilja när barnet uppnått en sådan ålder och mognad att dess vilja bör beaktas, men att verkställighet i undantagsfall kan ske i dessa fall om det av rätten bedöms nödvändigt av hänsyn till barnets bästa. I hovrättens avgörande i mål 4 framstår det dock som att barnets ålder i praktiken utesluter ett genomförande i strid med dess vilja, vilket leder till att domstolen i stället dömer i enlighet med denna. Även hovrättens uttalande i mål 1 kan tolkas som att ett starkt motstånd mot kontakt i praktiken försvårar en vårdnadsöverflytt,

---

[156] Se *mål 5* HovR s. 8 f.

[157] *Mål 4* HovR s. 6 f. I domstolens resonemang om barnets åsikt görs en hänvisning till NJA 1995 s. 398, som ovan har behandlats som ett exempel i avsnitt 2.5. Domstolen använder även samma formulering som HD gjorde i det aktuella avgörandet, vilket kan tala för att prejudikatet har tolkats på så sätt att om barn i denna ålder konsekvent har uttryckt en bestämd vilja och en lösning i enlighet med denna inte kan antas innebära en bestående fara för barnets hälsa eller utveckling, bör domstolen besluta i enlighet med barnets vilja.

oberoende om barnets inställning kan bero på påverkan.[158] Detta aktualiserar en principiell fråga om i vilken utsträckning verkställighetsaspekter bör inverka på bedömningen av barnets bästa. Å ena sidan kan ett sådant synsätt riskera att skapa incitament till att en påverkanspräglad eller alienerande situation upprätthålls tills barnet uppnått en sådan ålder att en förändring framstår som svår, eller omöjlig att genomföra. Å andra sidan kan ett starkt barnperspektiv urskiljas i hovrätternas resonemang. Att med tvång försöka flytta ett äldre barn till en förälder som barnet kraftigt tar avstånd ifrån kan i sig innebära stora psykiska påfrestningar för barnet.[159] Samtidigt måste detta vägas mot den skada som en eventuell alienation och utebliven kontakt med en förälder kan medföra, vilket återigen illustrerar den svåra avvägningen i dessa mål och vikten av en samlad bedömning av barnets bästa.

[158] Jfr *mål 1* HovR s. 6.
[159] Jfr vårdnadskommitténs uttalanden, behandlade i avsnitt 2.4.2.

5 Avslutande slutsatser och reflektioner

Hur svenska domstolar bedömer barnets uttryckta vilja när en förälder gör gällande att viljan har påverkats genom föräldraalienation kan inte besvaras i generella termer. De studerade rättsfallen visar att domstolarna sällan uttryckligen utreder eller tar ställning till om föräldraalienation som fenomen föreligger. I stället behandlas sådana påståenden inom ramen för etablerade rättsliga principer och bedömningar av barnets bästa, barnets åsikt samt föräldrarnas omsorgsförmåga. Någon tydlig enhetlighet i hur påståenden om föräldraalienation generellt hanteras i domstolarna har inte heller kunnat urskiljas. Samtidigt bör denna slutsats dras med viss försiktighet, eftersom studien omfattar ett begränsat antal rättsfall. Materialet ger dock ett tydligt intryck av att området präglas av osäkerhet och avsaknad av gemensamma bedömningsmetoder. Detta gäller inte enbart föräldraalienation som begrepp, utan även frågan om hur domstolarna mer generellt ska bedöma om ett barns uttryckta vilja är självständig eller påverkad. De studerade rättsfallen visar att domstolarna dock i regel synes vara mer benägna att betrakta barnets uttryckta vilja som självständig när barnets berättelser framstår som konsekventa, detaljrika och välgrundade. När uppgifterna däremot är vaga, föränderliga eller svårpreciserade förefaller domstolarna oftare att ifrågasätta viljans självständighet. Vidare kan det inte utläsas att konstaterad eller misstänkt påverkan generellt leder till att barnets vilja lämnas utan avseende, även om detta i vissa fall kan vara en konsekvens. Däremot kan sådan påverkan få betydelse i andra delar av bedömningen, exempelvis vid prövningen av en förälders lämplighet som vårdnadshavare. Barnets ålder framstår också som en fortsatt central och ofta avgörande faktor. Mer generellt synes dock påståenden om påverkan sällan vara ensamt avgörande för utgången i målet. Oftare är det andra omständigheter som ges större betydelse i bedömningen.

En central slutsats i denna uppsats är emellertid den avgörande betydelse som de utredningar som föregår domstolsprocessen har för domstolarnas möjligheter att bedöma barnets verkliga vilja. Även om domstolarna många gånger uppmärksammar risken för påverkan kan det antas att det sällan är möjligt att med säkerhet avgöra om barnets vilja har påverkats av en förälder om inte denna fråga redan har utretts på ett tillfredsställande sätt, exempelvis i en VBU-utredning. Detta gäller särskilt eftersom de omständigheter som i forskningen förknippas med föräldraalienation ofta utspelar sig i hemmet och bakom stängda dörrar, vilket gör dem svåra att observera och dokumentera. Mot denna bakgrund framstår det som angeläget att kunskap om föräldraalienation och olika former

av påverkan på barns vilja i första hand integreras i de utredningar som genomförs innan målet når domstol. Om utredare har tillräcklig kunskap om fenomenets kännetecken och konsekvenser, och om utredningarna genomförs med hög kvalitet och god dokumentation, förbättras domstolarnas möjligheter att få ett tillförlitligt beslutsunderlag för sin påverkansbedömning. Om påståenden om påverkan aktualiseras först i domstol utan att frågan tidigare har utretts bör det även övervägas om kompletterande utredning behöver hämtas in.

Sammantaget leder utredningen i detta arbete till slutsatsen att påståenden om föräldraalienation i sig inte medför att domstolar generellt bortser från barnets vilja. Den mest betydelsefulla faktorn för en rättssäker bedömning synes vidare vara kvaliteten på det underlag som ligger till grund för domstolens prövning. Ytterst handlar frågan om att säkerställa att barnets verkliga vilja identifieras och beaktas på ett korrekt sätt. Det som allt då återkommer till, och som inte får glömmas bort, är att en av barns mest grundläggande rättigheter är rätten att komma till tals och få sin *verkliga* åsikt beaktad i frågor som rör dem själva.

Käll- och litteraturförteckning

OFFENTLIGT TRYCK

Propositioner

Prop. 1981/82:168. *om vårdnad och umgänge m. m*.

Prop. 1982/83:165. *om verkställighet av avgöranden om vårdnad eller umgänge m.m*.

Prop. 1990/91:8. *om vårdnad och umgänge*.

Prop. 1992/93:139. *om olovligt bortförande och andra övergrepp mot barn*.

Prop. 1994/95:224. *Barns rätt att komma till tals*.

Prop. 1997/98:7. *Vårdnad, boende och umgänge*.

Prop. 2005/06:99. *Nya vårdnadsregler*.

Prop. 2017/18:186. *Inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter*.

Prop. 2020/21:150. *Ett stärkt barnrättsperspektiv i vårdnadstvister*.

Prop. 2024/25:10. *Tryggare hem för barn*.

Statens offentliga utredningar

SOU 1997:116. *Barnets bästa i främsta rummet*.

SOU 2005:43. *Vårdnad - Boende - Umgänge. Barnets bästa, föräldrars ansvar*.

SOU 2017:6. *Se barnet!*

SOU 2020:63. *Barnkonventionen och svensk rätt*.

Motioner

Motion 2025/26:1328. *Vårdnadstvister och konsekvenser*.

Motion 2025/26:2623. *Pseudovetenskapliga teorier i vårdnadstvister*.

Motion 2025/26:3135. *Motverkande av föräldraalienation*.

Övrigt

Regeringskansliet, *Barnets bästa – en antologi*. Bilaga till huvudbetänkande: Del 1. SOU 1997:116. Barnets Bästa i främsta rummet. FN:s konvention om barnets rättigheter i Sverige. [Cit: Regeringskansliet, Barnets bästa – en antologi]

Skriftlig fråga 2023/24:983. Fråga till justitieminister Gunnar Strömmer av Laila Naraghi (S). Sveriges riksdag.

LITTERATUR OCH MYNDIGHETSPUBLIKATIONER

Baker, A. J, L., & Fine, P. R. *Educating Divorcing Parents : Taking Them Beyond the High Road*, (90-107) i Baker, A. J. L., & Sauber, S. R. (2013). Working with alienated children and families : a clinical guidebook (1st ed.). Routledge. https://doi.org/10.4324/9780203123577 (E-BOK) (Hämtad: 2026-04-09). [Cit: Baker & Fine (2013)]

Bernet, W., Gregory, N., Reay, K. M., & Rohner, R. P. (2018). *An Objective Measure of Splitting in Parental Alienation: The Parental Acceptance–Rejection Questionnaire*. Journal of Forensic Sciences, 63(3), 776–783. https://doi.org/10.1111/1556-4029.13625 (E-BOK) (Hämtad: 2026-04-05). [Cit: Bernet m.fl. (2018)]

Dahlstrand, L. (2004). *Barns deltagande i familjerättsliga processer*. (Doktorsavhandling) Uppsala universitet, Juridiska institutionen. [Cit: Dahlstrand (2004)]

Eekelaar, J. (2017). *The Interests of the Child and the Child's Wishes: The Role of Dynamic Self-Determinism*. In U. Kilkelly & L. Lundy (Eds.), Children's Rights (1st ed., pp. 129–148). Routledge. https://doi.org/10.4324/9781315095769-8 (E-BOK) (Hämtad: 2026-05-02). [Cit: Eeklaar (2017)]

Ewerlöf, G., Sverne, T., & Singer, A. (2004). *Barnets bästa : om föräldrars och samhällets ansvar* (Femte [omarb.] upplagan). Norstedts juridik. [Cit: Ewerlöf m.fl (2004)]

Gardner, R. A., Sauber, S. R., & Lorandos, D. (Eds.) (2006). *The international handbook of parental alienation syndrome : conceptual, clinical and legal considerations*. Sprinfield, Illinois : Charles C. Thomas. https://research-ebsco-com.ezproxy.its.uu.se/c/ga7jtm/search/details/u6xllk53dn?request-context=plink&db=nlebk (E-BOK) (Hämtad: 2026-04-20). [Cit: Gardner m.fl (2006)]

Harman, J. J., Warshak, R. A., Lorandos, D., & Florian, M. J. (2022). *Developmental Psychology and the Scientific Status of Parental Alienation*. Developmental Psychology, 58(10), 1887–1911. https://doi.org/10.1037/dev0001404 (E-BOK) (Hämtad: 2026-05-02). [Cit: Harman m.fl. (2022)]

Hellblom Sjögren, L. (2013). *Barnets rätt till familjeliv : 25 svenska fallstudier av föräldraalienation* (Andra upplagan). 3V-förlaget. [Cit: Hellblom Sjögren (2013)]

Jareborg, N. (2004). *Rättsdogmatik som vetenskap*. Svensk Juristtidning, (1), 1–10. [Cit: Jareborg (2004)]

Kaldal, A. (2010). *Parallella processer : en rättsvetenskaplig studie av riskbedömningar i vårdnads- och LVU-mål*. Jure Förlag. [Cit: Kaldal (2010)]

Kaldal, A. (2012). *Standardiserade metoder för att bedöma risk i ärenden om vårdnad, boende och umgänge*. Juridisk tidskrift vid Stockholms universitet, 3, 540-562. (JT Nr 3 2012/13). [Cit: Kaldal (2012)]

Kleineman, J., *Rättsdogmatisk metod*, i Nääv, M., & Zamboni, M. (2025). Juridisk metodlära (Tredje upplagan). Studentlitteratur. s. 25–56. [Cit: Kleineman (2025)]

Lytsy, A. *DEL 1: FAKTA,* i Lytsy, A. & Bergenstein, C. (2023). Barn som tvingas välja bort en förälder : föräldraalienation i Sverige: fakta, rättsregler, erfarenheter (Andra upplagan). Norstedts juridik. s. 19–213. [Cit: Lytsy (2023)]

Lytsy, A. (2025). *Föräldraalienation och de utsatta barnen*. Publicerad på annalytsy.se i november 2025. [Cit: Lytsy (2025)]

Rejmer, A. (2003). *Vårdnadstvister : en rättssociologisk studie av tingsrätts funktion vid handläggning av vårdnadskonflikter med utgångspunkt från barnets bästa*. Sociologiska institutionen, Lunds universitet, Univ. [Cit: Rejmer (2003)]

Rejmer, A. & Bergman, A-S. (2019). *Barnkonventionens implementering i svensk lagstiftning och praktik: barns bästa och barns rätt att uttrycka sina åsikter vid vårdnadstvister*. Barn. Forskning om barn og barndom i Norden, vol. 37, nr 3/3. [Cit: Rejmer & Bergman (2019)]

Ryrstedt, E. (2005). *Barnets rätt att komma till tals i frågor om vårdnad, boende eller umgänge*. Juridisk tidskrift vid Stockholms universitet, (2), 303-348. [Cit: Ryrstedt (2005)]

Sandgren, C. (2018). *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare : ämne, material, metod och argumentation* (Fjärde upplagan). Norstedts Juridik. [Cit: Sandgren (2018)]

Schiratzki, J. (1997). *Vårdnad och vårdnadstvister*. (Doktorsavhandling) Stockholms universitet, Juridiska institutionen. [Cit: Schiratzki (1997)]

Schiratzki, J. (2019). *Barnrättens grunder* (Sjunde upplagan). Studentlitteratur. [Cit: Schiratzki (2019)]

Singer, A. (2024). *Barnets bästa : om barns rättsliga ställning i familj och samhälle* (Åttonde upplagan). Norstedts juridik. [Cit: Singer (2024)]

Sjösten, M. (2024). *Vårdnad, boende och umgänge : samt verkställigheten av sådana avgöranden och överenskommelser* (Sjätte upplagan). Norstedts juridik. [Cit: Sjösten (2024)]

Törnqvist, T. (2022). *Handläggning inom socialtjänstens familjerätt : om faderskap, föräldraskap, adoption, vårdnad och yttranden* (Första upplagan). Norstedts Juridik. [Cit: Törnqvist (2022)]

United Nations Committee on the Rights of the Children (2013). *General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration* CRC/C/GC/14. Distr.: General 29 May 2013. https://documents.un.org/doc/undoc/gen/g13/441/89/pdf/g1344189.pdf (Hämtad: 2026-05-22). [Cit: CRC/C/GC/14]

Åvall, C. *Hur barn kan inkluderas i vårdnadsprocesser – om barns (fortsatt) begränsade möjlighet till delaktighet*, i Holappa, T., & Örnberg, Å. (2025). Laglighetsprövning som

ett medel för att genomdriva barns rättigheter. I Barnkonventionen i svensk rätt. Norstedts juridik. s. 238–271. [Cit: Åvall (2025)]

INTERNETKÄLLOR

Almqvist, K., m.fl. (13 psykologer och professorer) (2024-06-04). *"Föräldraalienation är pseudovetenskap"*. Psykologtidningen. https://psykologtidningen.se/2024/06/04/foraldraalienation-ar-pseudovetenskap/ (Hämtad: 2026-05-20). [Cit: Almqvist m.fl, debattartikel. (2024-06-04) Psykologtidningen]

Ayeb-Karlsson, S. (2024-06-28). *Förbud mot att begreppet "föräldraalienation" används nödvändigt*. Göteborgs-Posten. https://www.gp.se/debatt/forbud-mot-att-begreppet-foraldraalienation-anvands-nodvandigt.4f38a7c3-181e-4c6a-ba6e-ac46c85e1877 (Hämtad: 2026-05-18). [Cit: Ayeb-Karlsson (2024-06-28) Göteborgs-Posten]

Hertsberg, M. & Sikström, S. (2025-10-02). *Föräldraalienation är psykiskt våld mot barn*. Aftonbladet. https://www.aftonbladet.se/debatt/a/AvjAPj/foraldraalienation-ar-psykiskt-vald-mot-barn (Hämtad: 2026-05-18). [Cit: Hertsberg & Sikström (2025-10-02) Aftonbladet]

L 66 Forslag til lov om ændring af forældreansvarsloven og lov om Familieretshuset. Antagen 2024-12-19. https://www.ft.dk/samling/20241/lovforslag/L66/som_vedtaget.htm (Hämtad: 2026-04-25). [Cit: L 66 Forslag til lov om ændring af forældreansvarsloven og lov om Familieretshuset]

Lytsy, A. (2024-06-12). "*Att förneka föräldraalienation är att överge våldsutsatta barn*". Psykologtidningen. https://psykologtidningen.se/2024/06/12/att-forneka-foraldraalienation-ar-att-overge-valdsutsatta-barn/ (Hämtad: 2026-05-20). [Cit: Lytsy, debattartikel. (2024-06-12) Psykologtidningen]

Sikström, S. (2024-06-12). *"Föräldraalienation är ett välstuderat empiriskt fenomen"*. Psykologtidningen. https://psykologtidningen.se/2024/06/12/foraldraalienation-ar-ett-

valstuderat-empiriskt-fenomen/ (Hämtad: 2026-05-20). [Cit: Sikström, debattartikel. (2024-06-12) Psykologtidningen]

Rättsfallsförteckning

HÖGSTA DOMSTOLEN

NJA 1992 s. 93

NJA 1995 s. 398

NJA 1998 s. 675

NJA 2024 s. 480

HOVRÄTTERNA

Göta hovrätt, 2021-05-17, Mål nr T 127-21. [Cit: Mål 5, HovR]

Svea hovrätt, 2023-12-06, Mål nr T 3911-23. [Cit: Mål 2, HovR]

Göta hovrätt, 2024-06-14, Mål nr T 3547-23. [Cit: Mål 3, HovR]

Svea hovrätt, 2024-10-25, Mål nr T 2371-24. [Cit: Mål 4, HovR]

Svea hovrätt, 2024-12-06, Mål nr T 12133-23. [Cit: Mål 1, HovR]

TINGSRÄTTERNA

Örebro tingsrätt, 2021-01-11, Mål nr T 4181-19. [Cit: Mål 5, TR]

Solna tingsrätt, 2023-03-24, Mål nr T 11755-21. [Cit: Mål 2, TR]

Skaraborgs tingsrätt, 2023-09-13, Mål nr T 3203-21. [Cit: Mål 3, TR]

Uppsala tingsrätt, 2023-09-29, Mål nr T 5166-22. [Cit: Mål 1, TR]

Södertörns tingsrätt, 2024-02-21, Mål nr T 11287-23. [Cit: Mål 4, TR]